Encyclopedia of Economic Law Journal

Homepage: https://lawecon.um.ac.ir

Research Article

Vol. 30, No. 24, Fall-Winter 2024, p. 186-211

The Role of the Stock Exchange and Securities Brokers Association in Compromise and Reduction of Cases Arbitration Board: the Hybirid Artificial Neural Network and Imperialist Competitive Algorithm

Sh. Sabri[1]*

1- Asistant Professor, Department of Law, beleh savar branch, Islamic Azad University, , Beleh Savar, Iran.

(*- Corresponding Author Email: sh.sabri1354@iau.ac.ir)

Received: 15 October 2023 Revised: 21 November 2023 Accepted: 13 February 2024 Available Online: 13 February 2024	**How to cite this article:** Sabri, Sh. (2024). The Role of the Stock Exchange and Securities Brokers Association in Compromise and Reduction of Cases Arbitration Board : the Hybirid Artificial Neural Network and Imperialist Competitive Algorithm *Encyclopedia of Economic Law Journal, 30*(24): 186-211. (In Persian with English abstract). https://doi.org/10.22067/economlaw.2024.84210.1308

1- INTRODUCTION

Non-judicial or quasi-judicial settlement have been proposed and investigated through the delegation of non-arbitration cases to non-arbitration authorities and the creation of additional institutions such as organizations and the non-governmental organization council (Sovereignty, Arbitration, Peace and Reconciliation Council, Dispute Resolution Council), lawyers' association and compulsory arbitration in disputes of securites market as some solutions to reduce legal cases. Examining the research on reducing the inflation of lawsuits in judicial courts, it can be find most of the studies have been conducted in the form of a review analysis. what is hidden from the view of these studies is to measure the performance of the Stock Exchange and Securities Brokers Association, which are more related to legal issues. Also, Few legal studies have been done in the field of modeling in the discussed area in the form of mathematical relationships and it can even be claimed that no modeling has been done in Iran. The studies conducted just in one or more areas have examined the factors and alternatives of reducing cases in judicial courts. At present study, the simultaneous dynamics of legal factors and solutions after the offense has occurred, as well as also before its occurrence as factors and alternatives to prevent financial violations in the stock market have been investigated in the proposed model. is challenged and the performance of the Association of Stock Exchange and Securities Brokers is challenged from aspects related to legal affairs.

2- PURPOSE

The main purpose of the research is to investigate the effectiveness of the interactions of active executive committees and working groups in the Association of Stock Exchange and Securities Brokers , selected by the method of quality function deployment matrix and weighted geometric mean in increasing the number of consent and compromise cases in the conciliation committee. Executive Committees of the Stock Exchange and Securities Brokers Association, such as the Conciliation Committee, Governance of Capital Market Education Committee, Legal Committee, Capital Market Law Committee, Job Description Committee, Member Affairs Unit and Groupsworking of Internal Monitoring and Control and Information Technology Governance are the active members in the Stock Exchange Brokers Association, which can play an effective role by efficient performance in reducing the cases referred to the arbitration board. In other words, in this research, the performance of the Stock Exchange and Securities Brokers Association is challenged from different aspects related to legal affairs, and the role of the executive committees of the Association of Stock Brokers and Securities have been investigated in declaring consent and compromise in the conciliation committee and reducing the cases referred to the jury.

3- METHODOLOGY

Data for this study was collected from the monthly Bolton archive of Stock Exchange and Securities Brokers Association from 2016/01/1 to 2023/06/30. All factors and alternatives of increasing or decreasing legal cases has been ranked applying experts' opinions compilation by the weighted geometric mean and quality function deployment (QFD) and the appeals committee and the professional certification committee of the capital market were removed from the research model with a low degree of importance. Factors and alternatives of great importance include the total number of cases of declaration of consent and reconciliation as output variables and Committees of Conciliation, Governance of Capital Market Education, Legal, Capital Market Law, Job Description, Member Affairs Unit and Groupsworking of Internal Monitoring and Control and Information Technology Governance as input variables of network and then mathematical model of research has been tested by the hybirid method of the neural network and the imperialist competition algorithm.

4- FINDINGS

Factors affecting the reduction of court cases were extracted as primary factors in accordance with the studies conducted and theoretical bases, and were given to 10 legal experts from the member of brokerage companies and 10 university professors with the rank of assistant professor and above, including 5 prof. in the field of private and public law and 5 prof. in the field of accounting and finance in the form of a questionnaire, to propose alternatives related to each of the identified factors. After identifying the factors and alternatives, in the next step, the quality function deployment matrix of the set of factors and alternatives was provided to the experts to determine the importance degree of each factors in relation to the alternatives. After summarizing the experts' opinions by the weighted geometric mean method (legal experts of the member brokerage companies with a relative weight of 40% and university professors with a relative weight of 60%), the final estimate of the opinions was recorded in the quality function deployment matrix. 10 alternatives were registered as technical definitions according to the final compilation of experts' opinions in the House of Quality Function Deployment Matrix. 8 factors out of the 10 identified have maximum ranks and the rest have minimum. Factors of lack of specialization of courts, lack of knowledge of laws and regulations by clients, lack of reforms in the organizational structure or inappropriate organizational structure, lack of oversight by the supervisory body in the framework of laws and regulations, existence of gaps or ambiguity in laws and regulations, lack of receiving legal advice, punitive measures and lack of awareness of the notification, technical problems in software and online systems had the highest degree of importance according to experts. 8 alternatives out of 10 proposed have maximum rank and the rest have minimum. Alternatives of the Conciliation Committee, Governance of Capital Market Education Committee, Legal Committee, Capital Market Law Committee, Job Description Committee, Member Affairs Unit and Groupsworking of Internal Monitoring and Control and Information Technology Governanc had the highest degree of importance according to experts. The dilemma of the appeals committee and the capital market professional certification committee from the set of alternatives and 2 factors of non-compliance of the judgments issued by appeals courts (research/appeals) and non-observance of professional ethics were removed from the statistical scope of the research due to the low significance level and the rest of the alternatives as the input and output variables entered into the hybirid artificial neural network model and imperialist competition algorithm. After 2000 iterations of the network training process, the fitting function reached convergence and stopped before increasing the validation, the test error of the proposed model was 12.03-e4 and its accuracy was estimated at 98.76%. Each of the interactions between the members of the Stock Exchange and Securities Brokers Association has led to the prevention or resolution of disciplinary violations between brokers and investors and the reduction of cases referred to the arbitration board.

5- CONCLUSION

In this research, the role of Stock Exchange and Securities Brokers Association in compromising and reducing the cases referred to the jury was investigated and analyzed with the combination of artificial neural network and imperialist competition algorithm. The data of this research was collected from the archive of the monthly bulletin of the Stock Exchange and Securities Brokers Association from 1/1/1395 to 4/31/1402. By content analysis, the factors and alternatives were identified for the increase in public court cases and ways to reduce the cases referred to the arbitration board, then by the aggregation of experts' opinions and quality function deployment matrix and weighted geometric mean, the factors and alternatives of the appeals committee and The committee of professional certifications of the capital market with a low priority level was removed from the research model and factors and alternatives with a high priority level were entered into the hybrid artificial neural network and the imperialist competition algorithm as input and output variables.The training process of the research model by the network was stopped after a certain number of repetitions and being convergence before increasing the validation error. The test error of the model was estimated to be 12.4e–04 and the prediction accuracy was estimated 98.76%. The results of the research model test show that the performance and interactions of the executive committees and working groups of Stock Exchange and Securities Brokers Association selected by the quality function deployment matrix and geometric weighted average in aggregating

the experts' opinions has been effective in increasing the number of consent and compromise cases of the conciliation committees and reduction of cases referred to the arbitration board. Therefore, the results of this research show that each of the interactions and mutual effects between the selected committees and working groups of Stock Exchange and Securities Brokers Association can independently lead to the prevention or removal of disciplinary violations between brokers and clients. Also, the use of these interactions will be more compatible with the competitive and dynamic structure governing the securities market and will help to reduce the cases referred to the arbitration board. The results of the present study are consistent with the findings of the studies (Almasi, 2016), (Rafieei Tabatabaeei & Darabi, 2020), (Shamshiri Nizam, 2020), (Taheri & Sharif olyaei, 2020), (Hadadzadeh et al, 2020). (Karimi, 2021), (Nikbakht & sadeghi, 2021), (Esmaili & Bagheri Asl, 2021), (Farhadi & Shams, 2022), (Majidi, 2021), (Ahmadvand & Maggami, 2021), (Abhari et al, 2022) (Qobadi, 2022) and contradicts with the results of studies (Kashfi & Hajti, 2015), (Shayganfard, 2018) and (Haddadzadeh Shakiba & Hassanzadeh, 2023). Also, the results of this research are consistent with some of the findings of (Gasemlo, 2020) and contradict with some of its results.

Keywords: Conciliation Committee, Stock Brokers Association, Quality Function Deployment Matrix, Artificial Neural Network, Imperialist Competition Algorithm.

Jel classification: C44, C45, G18, G28, K22

دانشنامۀ حقوق اقتصادی

Homepage: https://lawecon.um.ac.ir

مقالۀ پژوهشی

دوره ۳۰، شماره ۲٤، پاییز و زمستان ١٤٠٢، ص ٢١٦-١٩١

نقش کانون کارگزاران بورس اوراق بهادار در سازش و کاهش پرونده های ارجاعی به هیات داوران: ترکیب شبکه عصبی مصنوعی و الگوریتم رقابت استعماری

شهرام صبری[1*]

دریافت: ١٤٠٢/٠٧/٢٣ پذیرش: ١٤٠٢/١١/٢٤

چکیده

تراکم پرونده‌های قضایی در محاکم عمومی و تخصصی یکی از ابر چالش‌های موجود در نظام قضایی کشور محسوب می‌گردد که موجب عدم تحقق دادرسی عادلانه می شود. دراین پژوهش نقش کمیته های اجرائی کانون کارگزاران بورس و اوراق بهادار در اعلام رضایت و سازش در کمیته سازش و کاهش پرونده های ارجاعی به هیات داوران بررسی شده است.

داده های این پژوهش از آرشیو بولتن ماهانه کانون کارگزاران بورس از تاریخ ۱۳۹۵/۱/۱ الی ۱۴۰۲/۴/۳۱ گردآوری شده است. کلیه عوامل و راه کارهای افزایش یا کاهش پرونده های حقوقی، با استفاده از تجمیع نظرات خبرگان به روش میانگین هندسی موزون و ماتریس گسترش عملکرد کیفیت رتبه بندی و کمیته استیناف و کمیته گواهینامه های حرفه ای بازارسرمایه با درجه اهمیت پائین از مدل پژوهش حذف گردید. عوامل و راهکارهای با درجه اهمیت بالا شامل مجموع تعداد پرونده های اعلام رضایت و سازش به‌عنوان متغیرخروجی و عملکرد کمیته‌های سازش، راهبری آموزش بازارسرمایه، حقوقی، قانون بازارسرمایه، شرح شغل، واحد اموراعضاء و کارگروه های نظارت و کنترل داخلی و راهبری فناوری اطلاعات به عنوان متغیرهای ورودی در شبکه فراخوانی و مدل ریاضی پژوهش توسط روش ترکیبی شبکه عصبی و الگوریتم رقابت استعماری موردآزمون قرارگرفت.

فرآیند آموزش شبکه پس از همگرایی تابع برازش متوقف شد، خطای آزمون ۱۲/۴e-۰۳ و دقت مدل ۹۸/۷۶ درصد برآورد گردید. هر یک از تعاملات بین ارکان کانون منتهی به پیشگیری و یا حل و فصل تخلفات انضباطی بین کارگزاران وسرمایه‌گذاران و کاهش پرونده های ارجاعی به هیات داوری شده است.

کلیدواژه‌ها: کمیته سازش، کانون کارگزاران بورس اوراق بهادار، ماتریس گسترش عملکردکیفیت، شبکه عصبی، الگوریتم رقابت استعماری

طبقه بندی موضوعی: C44 ، C45، G18 ، G28، K22

[1] . استادیار، گروه حقوق، واحد بیله سوار، دانشگاه آزاد اسلامی، بیله سوار، ایران.

(نویسنده مسئول: sh.sabri1354@iau.ac.ir)

مقدمه

از سال‌ها پیش نظام‌های قضایی کشورهای دنیا با تأسی و استفاده از پیشینهٔ تاریخی فرهنگی ، مذهبی، سنن و عرف جامعه خود در صدد مواجهه با چالش کاهش ورودی پرونده‌های قضایی به دادگستری می باشند. تجار و اشخاص فعال در بازار سرمایه در انجام فعالیت حرفه‌ای خود مانند هر صنف دیگری با اختلافاتی مواجه می‌شوند. دادرسی غیر متناسب با مقتضیات امور تجاری و بیگانه با فرهنگ و عرف حاکم بر آن به قطع تأثیر منفی در فعالیت کلان اقتصادی کشور خواهد داشت (Almasi, 2016). امروزه، در قوه قضائیه حجم بسیار بالای پرونده‌های جاری و از سوی دیگر تعداد بالای پرونده‌های ورودی سیر صعودی دارد (Ghanbarpor & Ghorbani, 2023) و تراکم پرونده های قضایی در محاکم دادگستری به‌عنوان یکی از ابر چالش‌های موجود در نظام قضایی کشور ما محسوب می گردد، این امر موجب اطاله دادرسی ، تأخیر در احقاق حق و عدم تحقق دادرسی عادلانه شده است (Farhadi & Shams, 2022). اطاله دادرسی را می‌توان یکی از قدیمی‌ترین مشکلات و معضلات دستگاه قضایی کشورمان ایران نامید. باوجود این‌که در زمان تصدی هر یک از رؤسای این قوه، راه‌کارهای مختلفی مانند ایجاد مراکز مشاوره، راه‌اندازی شوراهای حل اختلاف و همچنین طرح جامع رفع اطاله دادرسی، برای کاهش آن اتخاذ شده است، اما همچنان مردم و حتی بدنه این دستگاه عظیم درگیر این معضل قدیمی هستند(Rafieei Tabatabaeei & Darabi, 2020). اطاله دادرسی در واقع روند کند رسیدگی به پرونده‌های مطروحه در دادگاه است و با بهره‌گیری از تکنولوژی روز و روند مدیریتی صحیح میتوان تا حدود بسیار زیادی آن را رفع نمود و موجبات رضایت افراد مراجعه کننده به محاکم را فراهم نمود و به دنبال آن افزایش بهره‌وری در قوه قضائیه و درنهایت با تسریع فرایند دادرسی‌ها موجبات کاهش پرونده‌های موجود در واحدهای قضایی را میسر نمود (Farahani et al, 2014). عوامل متعددی نظیر نقش ساختار قضایی، نقش قوانین موضوعه، نقش قاضی رسیدگی‌کننده در افزایش یا کاهش روزانه طرح دعاوی و حجم تعداد پرونده‌های محاکم و طرح دعاوی موثر است. یکی از عوامل تورم دعاوی، نبود وکیل دادگستری دردعاوی است ودرصورت مشاوره با وکیل قبل از انجام هرگونه عمل حقوقی وبهره گیری ازنظرات تخصصی وکیل در کاهش ورودی پرونده‌ها ودعاوی تأثیر خواهدگذاشت (Esmaili & Bagheri Asl, 2021). در برخی پژوهش‌های انجام یافته توسط (Gasemlo, 2020)، (Motamedizadeh et al, 2022)، (Rafieei Tabatabaeei & Darabi, 2020)، (Esmaili & Bagheri Asl, 2021) و (Shayganfard, 2018) عوامل انسانی، ساختار قضائی، فنی و حقوقی، عدم رعایت دقیق قوانین و مقررات، نامناسب بودن فرایندهای رسیدگی و نهادهای تکمیلی و... به‌عنوان برخی از عوامل تورم پرونده های حقوقی مطرح و مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

امروزه، به‌دلیل محدودیت محاکم دادگستری در رسیدگی قضایی به حجم گسترده دعاوی لزوم توجه به شیوه های حل‌وفصل غیر قضایی اختلاف ضرورتی انکارناپذیر است. برای نیل به این هدف، تعیین جایگاه محاکم در ترغیب متداعیین به حل‌وفصل دعوا از طرق غیر قضایی که از مزایای بسیار، همچون تسریع در ختم نزاع و کاهش حجم پرونده‌های ارجاعی به محاکم برخوردار است، دارای ضرورت دوچندان می‌گردد (Haddadzadeh Shakiba & Hassanzadeh, 2023). محاکم غیرقضائی می توانند امور غیر ترافعی و دعاوی کم اهمیت و ساده اشخاص را حل فصل نموده و در نهایت موجب تسریع در احقاق حق به‌صورت آسان، ارازن و در نتیجه عادلانه‌تر شوند و از همه مهم‌تر موجب کاهش بار سنگین دستگاه قضایی وکاهش تراکم ورودی پرونده ها به دادگستری گردند (Farhadi & Shams, 2022).

در نظام حقوقی ایران، شورای حل اختلاف به عنوان یک مرجع شبه قضایی درراستای قضا زدایی وکاهش ورودی پرونده به محاکم تاسیس شده و بطورنسبی مطابق آمار، عملکرد مثبتی در دستگاه قضایی ایفاء نموده است(Farhadi & Shams, 2022). قانون داوری و سازش ۱۹۹۶ نقطه عطفی درتوسعه راه کارهای توسعه مکانیزم های حل اختلافات می باشد(Vashist, 2023). عدم توانایی در رویکردهای انحصارطلبانه قضایی در رویارویی با کثرت پرونده های حقوقی در چند دهه ی اخیر مراجع قضایی را به اتخاذ رویکردهای مشارکتی سوق داده است. یکی از این رویکردهای مشارکتی شورای صلح و سازش است که به دلیل مردمی بودن آن، از کارآیی و تاثیر گذاری زیادی برخوردار است (Majidi, 2021). در برخی از پژوهش های انجام یافته توسط (Taherkhani, 2017)، (Taheri & Sharif 2020)، (Haddadzadeh Shakiba & Hassanzadeh, 2023)، (Olyaei, 2020)، (Abhari et al, 2022) و(Nikbakht & Sadeghi, 2021) حل وفصل غیرقضائی یا شبه قضائی از طریق تفویض پرونده‌های غیرترافعی به مراجع غیرقضائی و ایجاد نهادهای تکمیلی مثل سازمان‌ها و شورای مرم نهاد مردم نهاد (حکمیت، داوری، شورای صلح و سازش ، شورای حل اختلاف)، کانون وکلا و داوری اجباری در اختلافات بازار اوراق بهادار، به‌عنوان برخی از راهکارهای مؤثر در کاهش پرونده‌های حقوقی مطرح و مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

از روش‌های حل و فصل اختلاف در بازار سرمایه می توان به حل و فصل اختلاف از طریق کمیته سازش و هیأت داوری بازار اوراق بهادار(به موجب مواد ۳۶ و ۳۷ قانون بازار اوراق بهادار) و هیأت داوری سازمان خصوصی سازی(به موجب مادهٔ ۲۱ قانون برنامه سوم توسعه تنفیذی در مادهٔ۳۰ قانون اجرای سیاستهای

کلـی اصـل ۴۴ قـانون اساسـی) اشـاره نمـود (Nikbakht & Sadeghi, 2021). مطابق ماده ۳۶ قانون بازار اوراق بهادار کلیـه اختلافات بین فعالین بازار سرمایه که ناشـی از فعالیـت حرفـه‌ای آن‌ها باشد می‌بایست ابتدا در کمیته سازش کانون‌ها مطـرح و در صورت عدم سازش، در هیأت داوری موضوع آن قانون رسـیدگی شود و در صورت عدم امکان اجرای تراضی طرفین به رجوع بـه داوری توافقی، کمیته سازش و هیـأت داوری بـازار اوراق بهـادار صالح به رسیدگی می باشند (Ghasemi Hamed et al, 2021). کمیته سازش، کمیته راهبری آموزش بازارسرمایه، واحداموراعضـا کانون، کمیته حقوقی، کمیته شرح شغل، کمیته قانون بازارسرمایه و کارگروه نظارت و کنتـرل داخلـی ، کـارگروه راهبـری فنـاوری اطلاعات بازارسرمایه فعال در کـانون کـارگزاران بـورس و اوراق بهادار هستند که می توانند با عملکرد مناسب نقـش مـوثری در کاهش پرونده های ارجاعی بـه هیـات داوری داشـته باشـند. بـا بررسی تحقیقـات در راسـتای کـاهش تـورم دعـاوی در محـاکم قضائی می‌توان دریافت بیشتر مطالعات انجام یافته در این حـوزه به‌صورت تحلیل مروری انجام یافته است. آنچه که از دید بیشـتر این مطالعات نادیده گرفته شده به چالش کشیدن عملکرد کـانون کارگزاران بورس و اوراق بهادار از ابعاد مرتبط با امور حقوقی می باشد. همچنین مطالعات حقـوقی انـدکی در زمینـه مدلسـازی در حوزه مورد بحث به صورت روابط ریاضی انجام گرفته و حتی می توان ادعا نمود که هیچ مدلسازی در ایران انجـام نگرفتـه اسـت. مطالعات انجام یافته صرفاً در یـک یـا چنـد حـوزه عوامـل و راه کارهای کاهش پرونده در محاکم قضـائی را مـورد بررسـی قـرار داده‌اند. در پژوهش حاضرپویایی همزمـان عوامـل و راهکارهـای حقوقی پس از وقوع تخلف و نیز قبل از وقوع آن بصورت عوامـل و راه کارهای پیشگیری کننده تخلفات مـالی در بـورس در مـدل پیشنهادی مورد بررسی قرار گرفتـه، عملکـرد کـانون کـارگزاران بورس و اوراق بهادار از ابعاد مرتبط بـا امـور حقـوقی بـه چـالش کشیده می شود و برای اولین بار در بازار سرمایه ایران یک مـدل ریاضی مبتنی بر ترکیب شبکه عصبی مصنوعی و الگوریتم رقابت استعماری برای پیش بینی عملکـرد کـانون کـارگزاران بـورس و اوراق بهادار از ابعاد مرتبط با امور حقوقی طراحی و مـورد آزمـون قرار می‌گیرد. این پژوهش در پی پاسخ به سوال اصـلی پـژوهش می باشد:

آیا عملکرد و تعاملات کمیته ها وکـارگروه هـای اجرائـی در کانون کارگزاران بورس و اوراق بهادارمنتخب بـه روش مـاتریس گسترش کیفیت عملکرد و میـانگین هندسـی مـوزون منجـر بـه افزایش تعـداد پرونـده‌های اعـلام رضـایت و سـازش در کمیتـه سازش می‌گردد؟

از نظر ساختار مقاله، در بخش دوم به مبانی نظری و پیشـینه پژوهش، در بخش سوم روش شناسی پژوهش، متغیرهـا، مـدل-های آماری، جامعه آماری و نمونه تحقیق توصیف مـی‌گـردد. در بخش چهارم به تجزیه و تحلیـل مـدل پرداختـه مـی‌شـود. و در بخش پایانی نیز نتایج و پیشنهادها بیان می‌شود

مبانی نظری

بازار سرمایه به‌عنوان یکی از انواع بازارهای مالی با تصـویب قانون تأسیس بورس اوراق بهادار فعالیت خود را در کشور آغاز کرد .پیرو تحولات بنیادی در بازارهای سرمایه دنیا، با تصویب قـانون بازار اوراق بهادار تغییراتی در ساختار ونحوه معاملات بازارسرمایه کشور ایجادگردید. امروزه تالارهـای بـورس کـالا و اوراق بهـادار نقش مهمی در اقتصاد کشورهای مختلف و حتی اقتصاد جهان ایفا می کنند، هر روزه میلیون ها سهم در این تالارها معامله می شود و تغییرات شدید قیمت سهام می‌تواند حتی شرکت‌های بـزرگ را نیز دچار بحران سازد (Almasi, 2016). بورس می توانـد پلتفـرم خوبی را برای ارتکاب جرایم فراهم نماید . بنابراین، دولت‌ها بایـد همواره به فکر کنترل و حفاظت از سرمایه سرمایه گـذاران بـرای جلوگیری از هرج و مرج در بورس و به تبع آن اقتصاد کشورباشند (Ashourzadeh Chakusari et al, 2020). در جریـان ایـن معاملات آنچه بسیار اتفاق می افتد اختلاف است. چرا که هر جـا بحث معامله و پول مطرح باشد بروز اختلاف اجتناب ناپذیر است. یکی از معایب مهم تشکیل دادگاههـای عمـومی، مواجهـه یـک قاضی با موضوعات متنوع حقوقی و کیفری است که بی شک در تمامی این موضوعات تخصص نداشته و در تصمیم گیریهای خود دچار تردید و تعلل میشود؛ اما در صورتی که به هر قاضی پرونـده هایی با موضوعات خاصی ارجاع شـود، عـلاوه بـر ایـن کـه وی ممکن است از ابتدا در آن موضوع متخصص باشد، رفته‌رفتـه بـر چگونگی رسیدگی به این دعاوی تسلط پیدا می‌کند و بـا سـرعت بسیار بیشتر نسبت به سـایر قضـات، می‌توانـد دادرسـی را اداره و تصمیم‌گیری نماید (Rafiee Tabatabaei, 2020). با توجه بـه تخصصی بودن فعالیت در بورس، ضرورت رسیدگی تخصصی بـه این اختلافات نیز احساس می شود.کانون ها یا کمیتـه سـازش و هیأت های داوری در بورس نیز به همین دلیل ایجـاد شـدند و بـا عنایت به این که بورس محل داد وستد و معامله اوراق بهادار است و در این معاملات ممکن است اختلافاتی بـین طـرفین رخ دهـد، وجود نهادی برای حل و فصل اختلافات ناشی از معاملات بورس از همان ابتدا احسـاس مـی شـد (Almasi, 2016). درادامـه بـه برخی از این نهادها اشاره می گردد.

مصالحه و سازش به‌عنوان یـک امـر پسـندیده دارای مبـانی فقهـــی و قـــانونی بـــوده و اصـــولاً در مـــورد هـــر ادعـــایی می‌توان سازش کرد. ماده ۷۵۴ ق. م مقرر داشته هـر صـلح نافـذ است جز صلح به امری که غیر مشروع باشـد (Qobadi, 2022). در برخی موارد نیز قانون‌گذار گاهی، تنها راه‌حل اختلاف برخی از موضوعات را داوری اجباری دانسته که طرفین در ارجاع یـا عـدم ارجاع اختلاف به داوران، اختیار و اراده‌ای ندارند. یکی از مصادیق

داوری اجباری اختلافات بازار اوراق بهادار می باشد (Taheri & Sharif olyaei, 2020)، که کارگزاران بورس بنابر پیچیدگی‌های و گستردگی موضوعات موجود در این بازار دچار اختلافاتی می‌گردند که می‌بایست ابتدا از طریق میانجیگری و سازش در کانون‌های بازار سرمایه رفع و رجوع گردد. قانون گذار به منظور پیشگیری از گسترش اختلافات و تورم پرونده‌ها در محاکم اقدام به تاسیس ی مرجع غیرقضایی کانون سازش برای حل و فصل اختلافات مالی و غیرمالی حرفه ای در بورس بین کارگزاران و بازارگردانان و سبدگردانان و سهامداران حقیقی و حقوقی کرده است و شرط ورود به هیات داوری را مقدمتا دریافت گواهی عدم سازش از کانون سازش اعلام کرده است (Shamshiri Nizam, 2019).

۱. معرفی کانون کارگزاران بورس و اوراق بهادار

در اجرای بند ۵ ماده ۱ وماده ۵۳ قانون بازار اوراق بهادار پس از تصویب دستورالعمل تشکیل و ثبت کانون‌های فعال در بازار اوراق بهادار ، اساسنامه کانون کارگزاران بورس اوراق بهادار به‌عنوان یک مؤسسه غیردولتی، غیرتجاری و غیرانتفاعی به تصویب هیأت مدیره سازمان بورس و اوراق بهادار رسید و این کانون پس از تشکیل مجمع عمومی مؤسس فعالیت خود را به عنوان یک تشکیل خود انتظام مطابق بند ۵ ماده ۱ قانون بازار اوراق بهادار برای حسن انجام وظایفی که به موجب قانون بازار اوراق بهادار بر عهده دارد و همچنین برای تنظیم فعالیت‌های حرفه‌ای خود و انتظام بخشیدن به روابط بین اعضا به طور رسمی آغاز کرد.

برخی ازموضوعات فعالیت های مهم کانون در حوزه پیشنهاد مقررات پذیرش، تعلیق یا لغو عضویت، نظارت بر عملکرد اعضاء کانون و اشخاص وابسته به اعضاء و ارزیابی عملکرد آنان در چارچوب مقررات به منظورحصول اطمینان از اجرای قوانین و مقررات، وضع و اجرای ضوابط و استانداردهای حرفه‌ای و انضباطی برای اعضاء کانون در چارچوب قوانین و مقررات؛ ایجاد سازش در اختلافات بین کارگزاران، کارگزار معامله‌گران و بازارگردانان و سایر اشخاص ذیربط در اجرای ماده ۳۶ قانون و در چارچوب مقررات؛ کمک به تهیه و تدوین قوانین، مقررات و آئین‌نامه‌های اعضا و بازار اوراق بهادار؛ گسترش آموزش تخصصی و مستمر برای اشخاص وابسته به اعضاء جهت ارتقاء دانش و افزایش کیفیت ارائه خدمات آنان در موضوعات مرتبط با بازار اوراق بهادارو سایر وظایفی که به موجب مقررات به عهده کانون گذاشته شده را شامل می‌شود.

۱.۱.کمیته سازش

کمیته سازش کانون کارگزاران بورس و اوراق بهادار در راستای اجرای ماده ۳۶ قانون بازار اوراق بهادار تشکیل شده و متشکل از سه عضو شامل نماینده ای از بورس برحسب موضوع اختلاف به انتخاب هیات مدیره بورس، نماینده ای ازکانون به انتخاب هیات مدیره کانون ونماینده ای از سازمان به انتخاب هیات مدیره می‌باشد. مطابق مصوبات هیأت مدیره سازمان بورس و اوراق بهادار، اختلافات تشکل‌های خود انتظام از جمله بورس‌ها، بازارهای خارج از بورس، شرکت سپرده‌گذاری مرکزی و کانون‌ها و یا آن‌دسته از فعالان بازار اوراق بهادار که فاقد کانون مربوطه می‌باشند، در کمیته سازش کانون کارگزاران بورس و اوراق بهادار مطرح و حل‌وفصل می‌شود.

مطابق ماده ۳۶ قانون بازار اوراق بهادار کلیه اختلافات بین فعالین بازار سرمایه که ناشی از فعالیت حرفه‌ای آن‌ها باشد می‌بایست ابتدا در کمیته سازش کانون‌ها مطرح و در صورت عدم سازش، در هیأت داوری موضوع آن قانون رسیدگی شود.

۲.۱. کمیته راهبری آموزش بازارسرمایه

در صورتی که کمیته راهبری آموزش بازار سرمایه ماهانه حداقل اقدام به برگزاری یکی از دوره‌های جدول(۱) نماید، عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر به این متغیر مجازی اختصاص می‌یابد.

جدول(۱) دوره‌های آموزشی مرتبط با قوانین حاکم بر بازار سرمایه جهت اعطای گواهینامه‌های کاربردی

ردیف	دوره های آموزشی مرتبط با قوانین و مقررات حاکم بر بازار سرمایه
۱	اصول اخلاقی و معیارهای رفتار حرفه‌ای(صندوق، پذیرش کالا، نظارت، کالا و انرژی)
۲	قوانین و مقررات عمومی بازار سرمایه(صندوق، پذیرش کالا، نظارت، کالا و انرژی)
۳	مقررات بورس‌های اوراق بهادار
۴	مقررات بورس‌های کالایی
۵	قوانین و مقررات مبارزه با پولشویی
۶	مقررات مشاوره و سبدگردانی
۷	اصول بازرسی و نظارت
۸	سازوکار مقرراتی ناظر بر تاسیس و فعالیت صندوق‌های سرمایه‌گذاری

۹	سازوکار مقرراتی و عملیاتی بورس کالا (پذیرش کالا، کالا و انرژی)
۱۰	سازوکار مقرراتی و عملیاتی بورس اوراق بهادار تهران و فرابورس ایران
۱۱	سازوکار مقرراتی و عملیاتی بورس انرژی
۱۲	قوانین و مقررات معاملات اوراق بهادار
۱۳	سازوکار مقرراتی ناظر بر حوزه فناوری اطلاعات بازار سرمایه
۱۴	مروری بر قوانین، مقررات و دستورالعمل حاکم بر شرکت کارگزاری

۳.۱. واحد امور اعضاء کانون

مدیریت اموراعضا طبق چارت سازمانی زیر نظر معاونت اموراعضا و واحدحقوقی کانون کارگزاران فعالیت می‌کند و مطابق با دستور العمل انضباطی کارگزاران بورس اوراق بهادار در اجرای بند (۲) مادهٔ (۷) قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران مصوب آذرماه ۱۳۸۴ تدوین و اصلاحی تاریخ ۱۳۸۹/۹/۱۳ مصوب هیأت مدیرهٔ سازمان بورس و اوراق بهادار برای رسیدگی به تخلفات انضباطی کارگزاران بورس می پردازد.

طبق مادهٔ ۲ این دستورالعمل و نحوهٔ صدور رأی توسط مراجع رسیدگی به تخلفات، مهمترین تخلفات انضباطی کارگزاران در بورس می‌تواند مربوط به خرید و فروش بدون دستور سهام و عدم رعایت اولویت نوبت مشتریان، استفاده کارگزاران از کد سهامدار برای خود یا دیگری، خرید و فروش بیشتر و کمتر از سفارش مشتری، پرداخت وجوه حاصل از فروش سهام به غیر همچنین برخورد نامناسب کارکنان کارگزاری با مشتری باشد. مطابق ماده ۴ این دستورالعمل تنبیهات انضباطی کارگزاران بورس می تواند منجر به صدور رای تذکر کتبی بدون درج در پرونده ، اخطار کتبی و درج آن در پرونده، تذکر اداری، صدور رای محرومیت از انجام معاملات تا شصت روزکاری، محدود کردن یا تعلیق مجوز فعالیت مربوط، تعلیق سایر مجوزهای فعالیت علاوه بر فعالیت مربوط، لغو مجوز فعالیت مربوط یا سایر مجوزهای فعالیت علاوه بر فعالیت مربوط و لغو تمام مجوزهای فعالیت یا مجوز تأسیس گردد.

٤.۱. کمیته قانون بازار سرمایه

در کمیته قانون بازار به منظور اخذ نظرات اعضای کمیته، جلسات متعددی با محوریت بررسی و اظهارنظر در خصوص مواد مندرج در پیش نویس طرح اصلاح قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران برگزار می‌گردد و نتایج حاصل از این جلسات منجر به تهیه و تنظیم پیشنهادات تکمیلی از سوی اعضای کمیته گردید.پیشنهادات حاضرین در جلسه شامل اصلاح و تکمیل مواد، الحاق تبصره به مواد پیش‌نویس جهت حصول حداکثر جامعیت و حذف بندهایی از مواد مندرج در پیش نویس قانون بازار بوده است.

۵.۱. کارگروه نظارت و کنترل داخلی

کارگروه نظارت و کنترل داخلی شرکت های کارگزاری در خصوص اجرای دستورالعمل کنترل داخلی شرکت های کارگزاری فرآیندهای تفصیلی و فرایندهای فرعی عملیات کارگزاری در دفتر مرکزی و شعب، فرآیندهای مالی، کنترل فناوری اطلاعات عمومی، مسئولیت تطابق وظایف و ساختار نظارت و کنترل که برای تهیه راهنمای دستورالعمل نظارت و کنترل داخلی شرکتهای کارگزاری ضروری است مورد بررسی قرارمی‌دهند.

٦.۱. کمیته حقوقی

واحد حقوقی کانون کارگزاران در راستای اجرای سیاست‌های کانون و تعیین خط مشی امور حقوقی کانون و اعضای وابسته به آن، ایجاد وحدت رویه در امور حقوقی اعضا، ارائه مشاوره به اعضا، نظارت بر عملکرد کمیته سازش در راستای اجرای بهتر قوانین و مقررات و تحقق هر چه بهتر اهداف این کانون تشکیل گردیده است. عمده اهداف و برنامه‌های مدیریت این واحد عبارتنداز شناسایی و رفع خلأهای قانونی موجود در قوانین و مقررات مربوط به اعضای کانون، پیشنهاد اصلاح مقررات و آیین‌نامه‌های حاکم بر عملکرد اعضای کانون به هیأت‌مدیره کانون، ایجاد وحدت رویه در امور حقوقی مربوط به اعضای کانون، پاسخگویی به استعلامات حقوقی واصله به کانون،ارائه مشاوره حقوقی به اعضا و اشخاص وابسته به اعضای کانون و برگزاری سمینار و نشست به منظور آشنایی بیشتر اعضاء با موضوعات و مسائل حقوقی بازار سرمایه می باشد.

۷.۱. کمیته شرح شغل

این کمیته که به منظور تهیه و تدوین شناسنامه های شغلی برای سمت‌های مختلف در شرکت‌های کارگزاری بوده و متشکل از مدیران منابع انسانی شرکتهای کارگزاری است. این کمیته جهت تنظیم شناسنامه شغلی در هر جلسه، از مدیران و کارشناسان شاغل در سمت معامله گر اوراق بهادار دعوت نموده و علاوه بر این در راستای هم افزایی و نظرسنجی در خصوص فعالیت‌های این کمیته و فایل شرح شغل های تهیه شده، شناسنامه های شغلی برای اشتغال فرد در سمت مربوطه پس از

نگارش توسط اعضای کمیته به مدیران منابع انسانی جهت نظرسنجی ارسال می گردد.

پیشینۀ پژوهش

کوشا، بارانی بیرانوند و مرادخانی(Koosha et al, 2008) در تحقیقی به دنبال پاسخگویی به این سؤال است که در اغلب پرونده های قضایی کدامیک از عوامل درون سازمانی، در ایجاد اطاله در مرحله ای از مراحل دادرسی کیفری (تشکیل پرونده مقدماتی قضایی)، تاثیرگذار می باشند؟ متغیرهای اصلی این پژوهش، آموزش کارکنان ذی ربط در تشکیل پرونده های قضایی، ارزیابی عملکرد این افراد، ساختارسازمانی معاونت خدمات قضایی، نحوه هدایت و اعمال کنترل از سوی مدیران می باشند. روش تحقیق مورد استفاده، روش کتابخانه ای برای مطالعه مبانی نظری و روش پیمایشی برای اخذ نظرات مسئولین وکارکنان می باشد. نتایج عمده این پژوهش حکایت از تائید فرضیه های تحقیق دارد و این بدان معناست حسب مورد تاثیر زیاد و خیلی زیاد عوامل درون سازمانی در اطاله دادرسی در هنگام تشکیل پرونده های قضایی در کلانتری‌ها، مورد تأیید قرار گرفت.

فراهانی، امیدی و کمالی خو (Farahani et al, 2014) به‌دلیل اینکه تمرکز بر روی همه عوامل اطاله دادرسی و راهکارهای رفع آن، با توجه به محدودیت در زمان و هزینه امکان‌پذیر نمی باشد، در تحقیقی یک رویکرد تلفیقی با استفاده از روش دلفی و تکنیک گسترش عملکرد کیفیت (QFD) جهت شناسایی و اولویت بندی عوامل موثر بر اطاله دادرسی و راهکارهای رفع آنها ارائه نموده اند تا درنهایت با تسریع فرایند دادرسی ها موجب کاهش پرونده های موجود در واحدهای قضایی و شوراهای حل اختلاف شود و نهایتا رضایت عمومی و بهره‌وری محاکم قضایی را تا حد زیادی افزایش دهد.

کشفی و حاجتی (Kashfi & Hajti, 2015) در پژوهشی به بررسی نقش قضات بر میزان حجم پرونده های کیفری پرداخته اند. یافته های حاصل از این پژوهش نشان داد که دادرسان استان خوزستان نقش برجسته ای در افزایش و یا کاهش پرونده های کیفری ندارند.

الماسی (Almasi, 2016) در پژوهشی به بررسی صلاحیت، ساختار و نحوه رسیدگی کمیته سازش، کانون کارگزاران بورس و اوراق بهادار پرداخته و بیان می‌کند که قانون بازار اوراق بهادار سه نهاد را برای رسیدگی به اختلافات فعالان بازار در نظر گرفته است: کمیته سازش، هیأت مدیره بورس و هیأت داوری، ولی عملاً هیأت مدیره بورس به عنوان نهاد متروک بلامراجعه مانده است .ارجاع اختلاف به کانون ها در ابتدا موضوعیت داشته و تا اختلاف در کمیته سازش بررسی نشده وگواهی مبنی بر عدم سازش صادر نشود امکان بررسی در هیأت داوری نمی باشد.آرا هیأت داوری قطعی و لازم الاجراست. لذا قابلیت تجدید نظرخواهی درداخل سازمان را ندارد. ولی به نظرمی رسد اعتراض به آرای هیأت داوری از طریق اعاده دادرسی می باشد.

رفیعی طباطبائی و دارابی (Rafieei Tabatabaeei & Darabi, 2020) به بررسی عوامل مؤثر بر کاهش و رفع اطاله دادرسی و توسعه قضایی پرداخته اند. با توجه به آزمونهای آماری صورت گرفته که برای بررسی فرضیات تحقیق استفاده شده است عوامل مؤثر بر کاهش و رفع اطاله دادرسی در خصوص مورد مطالعه شامل توسعه نیروی انسانی(افزایش تعداد دارندگان پایه قضایی و کارمندان، افزایش دانش حقوقی باتشکیل کارگاه هاو دوره های آموزشی و ایجاد امکان ادامه تحصیل)، اصلاح فرایندهای رسیدگی، اصلاح مقررات و قوانین، اصلاح و ایجاد نهادهای تکمیلی می باشد با توجه به یافته‌های این مطالعه کلیه فرضیات تأیید شده است.

شمشیری نظام (Shamshiri Nizam, 2020a) در پژوهشی به بررسی نقش کانون سازش در بازار سرمایه با تأکید بر صلاحیت کانون در سرعت بخشی به حل و فصل اختلافات پرداخته است. یافته های حاصل از این پژوهش نشان می دهد که باعنایت به عمومات آئین دادرسی مدنی، طرح دعوا باید در کانونی صورت گیرد که خوانده عضو آن باشد. برفرض اینکه خواهان عضو کانون کارگزاران بورس و اوراق بهادار باشد دعوا در کانون نهادهای سرمایه‌گذاری مطرح شود نه در کانون کارگزاران . همچنین می‌توان برای رعایت بی‌طرفی ازاعضای کمیته سازش کانون خواهان درجلسه سازش برای میانجیگری دعوت کرد.

قاسم لو (Gasemlo, 2020) پژوهشی با هدف شناخت راهبردهای کاهش پرونده‌های قضایی انجام داده که یافته‌های حاصل از این مطالعه نشان می دهد که با توجه به گستردگی فعالیت مراکز مددکاری، گسترش این مراکز در کاهش پرونده‌های قضایی و مانند آن مؤثر بوده است. نتایج این پژوهش نشان می دهد که انجام اصلاحات سازمانی و تمرکززدایی از اقدامات پیشگیرانه، ارتقای آموزش و آگاه‌سازی ، تدوین اخلاق حرفه‌ای ، تقویت نظارت سازمان بر واحدها به منظور کسب اعتماد عمومی از راهبردهای درون سازمانی و راهبرد جامعه محوری، راهبرد حل مسئله، راهبرد انعطاف صفر، راهبرد استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات در افزایش اعتماد از راهبردهای برون سازمانی برای کاهش پرونده‌های قضایی است.

شمشیری نظام (Shamshiri Nizam, 2020b) در پژوهشی به بررسی چالش‌های موجود در کانون سازش بازار سرمایه، ارکان و تشکیلات آن و به ابعاد و کارایی‌های این کانون در حل و فصل اختلافات بورس پرداخته است. روش تحقیق نیز کتابخانه ای بوده و به صورت توصیفی – تحلیلی انجام می گیرد. نتیجه

فرایند میانجیگری، یک وضعیت برنده – برنده است، یعنی طرفین دعوا با صلح و سازش رضایت به وضعیت مورد توافق دارند که این وضعیت با صدور حکم که اصولاً یک نفر بازنده خواهد بود، تفاوت دارد.

طاهری و شریف علیایی(Taheri & Sharif olyaei, 2020) در پژوهشی، با روش توصیفی تحلیلی دریافتند که هرچند داوری اختیاری اصل و داوری اجباری استثناء است، اما جهت جلوگیری از اطاله دادرسی،کاهش پرونده های قضایی، سرعت بیشتر در رسیدگی به اختلافات و...ساز و کار نهاد داوری اجباری مفید ارزیابی می‌گردد.

حدادزاده نیری، مزیدی شرف آبادی و برغی(Hadadzadeh et al, 2020) در پژوهشی که به روش توصیفی – تحلیلی و با بهره‌گیری از منابع و متون کتابخانه‌ای و دیدگاه‌ها ونظرات اندیشمندان حقوقی و فناوری اطلاعات و ارتباطات انجام داده اند نتایج نشان می دهد افزایش سرعت و دقت، صحت و کارایی فعالیت‌های مختلف قضایی، کاهش قابل توجه موارد اطاله دادرسی، ساماندهی حجم زیاد پرونده‌ها و اسناد قضایی، دستیابی روزآمد به آمار واطلاعات کیفری، بهبود شاخص های مدیریت فرایند دادرسی کیفری و ارتقاء سطح رضایتمندی اجتماعی و حقوق شهروندی مهمترین پیامدهای مطلوب گسترش فناوری اطلاعات و ارتباطات برفرایند دادرسی و رسیدگی های کیفری می باشد.

کریمی (Karimi, 2021) در پژوهشی با طرح این سؤال که تأثیر فناوری اطلاعات بر رسیدگی های قضایی چگونه است و قانونگذار چه تدابیری اتخاذ نموده است با روش تحلیل کیفی به ارزیابی این فرضیه می پردازد که فناوری اطلاعات بر رسیدگی های قضایی به طور معناداری اثر گذار بوده و مزایا و چالش هایی را به دنبال داشته است. یافته های پژوهش صدق فرضیه را تایید و حکایت از آن دارد که میزان اثرپذیری وابسته به وضعیت زیرساخت فنی و حقوقی است. به هر میزان که زیرساخت های فنی و حقوقی از کیفیت بالایی برخوردار باشند عملکرد مطلوبتر و چالش کمتر خواهدبود.

نیکبخت و صادقی (Nikbakht & sadeghi, 2021) با امعان نظر به نهادهای سازش در آیین دادرسی مدنی، عقد صلح در حقوق مدنی، و به موازات روزآمدی فعالیت‌های اصلیِ تجاری و در مقام اهمیت بخشی به اراده خصوصی فعالان بازار، حل و فصل اختلاف بر مبنای مفاهیم واقعی و داوری، اصلاح گری و میانجیگری را مورد بررسی قرار داده اندتا ضمن تبیین کاستی های ساختار فعلی، مناسبت بیشتر این اسلوب و نیز الزامات حقوقی مترتب بر آن روشن گردد. چون هر یک از روشهای اصیلِ داوری، میانجیگری و اصلاح گری (صلح و سازش) به معنای واقعی می تواند مستقلاً منتهی به فصل خصومت شود، به کارگیری این روشها، با ساختار رقابتی حاکم بر بازار اوراق بهادار تطبیق بیشتری به خصوص به واسطه ی ورود و فعالیت سرمایه گذاران داشته و با توجه به تحقق اراده ی فعالان بازار در این قالب ها - کشورمان را با معیارهای بین المللی قرین می سازد و در عین حال با بازار سرمایه خارجی تحت قابلیت این روشها - اصول اداره خوبِ دادرسی نیز سازگارتر است.

اسماعیلی و باقری اصل(Esmaili & Bagheri Asl, 2021) در پژوهشی نقش وکیل در تقلیل دعاوی و حل و فصل مسالمت آمیز به طریق داوری را بررسی کرده اند. این مقاله به روش توصیفی–تحلیلی و مطالعه کتابخانه‌ای نگارش شده است. سؤال اصلی پژوهش این است که نقش وکیل در کاهش پرونده‌های دادگستری چیست. یافته‌های این تحقیق در ریشه‌یابی تورم دعاوی در ایران و راهکارهای محلی و منطقه‌ای مربوط به آن نشان می‌دهد که وکیل نقش مهمی‌در کاهش و افزایش پرونده‌های دادگستری دارد، به طوری که وجود وکیل موجب کاهش و نبود او موجب افزایش پرونده‌های دادگستری است. از این رو این تحقیق به عنوان راهکار کاهش تورم دعاوی پیشنهاد داده است که حضور وکیل در پرونده‌های حقوقی و کیفری اجباری شود و نیز جایگاه وکیل در جامعه ارتقا یافته و حرفه وکالت تخصصی گردد.

مجیدی (Majidi, 2021) به بیان میزان مشارکت سازمان های مردم نهاد (شورای صلح و سازش) در تصمیم‌گیری های قضایی با توجه به پارامترهای از قبیل جلب مشارکت مردمی، جذب سرمایه ها و منابع کوچک مردمی، ایجاد گسترش وتقویت هماهنگی بین دولت ومردم،گسترش نظارت عمومی و ارزیابی فعالیت ها پرداخته است. با استفاده از روش توصیفی و تحلیلی دریافت که مراجع ذیصلاح قضایی می‌توانند با توجه به راهکارهای اصولی، اطلاع رسانی و آگاهی سازی عمومی را از طریق جلب مشارکت‌های مردمی در تشکیل و تقویت سازمان های مردم نهاد (شورای صلح و سازش) در جهت مختومه کردن پرونده‌های قضایی ایفای نقش نمایند.

خلیل وند و مقامی(Ahmadvand & Maggami, 2021) به بررسی تطبیقی نهاد سازش در حقوق ایران و مصرب پرداخته اند. روش های سازش و حل و فصل اختلافات در بسیاری از کشورها با وجود آن که دادگاهها به عنوان مرجع عام رسیدگی وجود دارد، به‌عنوان شیوه جایگزین کارکرد بالایی دارند که در حقوق ایران با هدف کاهش اطاله ی دادرسی و نهادینه کردن فرهنگ داوری و صلح و سازش میان مردم نهاد هایی شورایی همچون،حکمیت،داوری،سازش پیش بینی شده تا در رسیدگی و مشارکت در تحقق صلح و سازش ایفای نقش نمایند.

فرهادی و شمس(Farhadi & Shams, 2022) به بررسی قضا زدایی از طریق مراجع شبه قضایی (شورای حل اختلاف) پرداخته اند. نتایج مطالعه آماری در خصوص عملکرد ۱۰ ســاله

فعالیت شوراها حکایت از عملکرد مثبت و تجربه موفق از تفویض برخی از وظایف دســتگاه قضایی به نهادهای مردمی و مشارکت عمومی می باشد. یافته های حاصل از این مطالعه نشان می دهد که قوه قضاییه می تواند ضمن بهره گیری از شیوه‌های جایگزین (میانجیگری، داوری) درجهت حصول و ارتقای سازش با تقدیم لایحه اصلاح قانون شورا و درخواست تغییر صلاحیت از رسیدگی و صدور حکم به صلح و سازش و افزایش نصاب صلاحیت سازشی این نهاد، ضمن تمرکز زدایی از محاکم دادگستری موجبات تحقق قضا زدایی درنظام حقوقی ایران را فراهم نماید.

ابهری، طالقان غفاری و موسوی خطیر (Abhari et al, 2022) به بررسی تطبیقی سازش در مقررات آیین دادرسی مدنی فراملی و حقوق ایران پرداخته اند. با توجه به مزایای بسیار حل وفصل اختلافات از طریق سازش، مقاله حاضر با تمسک به روش توصیقی-تحلیلی و با استفاده از مطالعات کتابخانه ای درصدد بررسی تطبیقی سازش در قانون آیین دادرسی مدنی فراملی و قوانین کشور ایران است تا ضمن بیان انطباق قوانین یاد شده وجوه افتراق آنان نیز مشخص شود.

قبادی (Qobadi, 2022) در پژوهشی به این موضوع پرداخته است که صلح و سازش در چه دعاوی مجاز و امکان پذیر است و در چه مواردی با ممنوعیت یا محدودیت روبرو می شود . دراین پژوهش سازش در دعاوی مالی و دعاوی غیرمالی تفکیک شده و به این سوال پاسخ داده شده که آیاتاجر ورشکسته می تواند به دعاوی خود با صلح و سازش خاتمه دهدیاخیر؟

قنبرپور و قربانی (Ghanbarpor & Ghorbani, 2023) در مطالعه‌ای به بررسی تأثیر ابلاغ و ثبت الکترونیکی بر روند رسیدگی به پرونده های قضایی پرداخته اند. مطالعات آنها نشان می دهد که ابلاغ و ثبت الکترونیکی بر روند رسیدگی به پرونده های قضایی دارای تأثیر مثبت است.

حدادزاده شکیبا و حسن زاده(Haddadzadeh Shakiba & Hassanzadeh, 2023) به بررسی محدوده نقش دادگاه‌های ایران در ترغیب متداعیین به حل‌وفصل دوستانه دعوا، در تطبیق با دیگر نظام‌های حقوقی، همچون کامن‌لا و رومی- ژرمنی پرداخته اند. یافته‌های پژوهش آنها نشان می دهد که نظام حقوقی ایران، با توجه به قانون‌های آیین دادرسی کیفری و حمایت خانواده، در میان سکوت قانون آیین دادرسی مدنی، هم‌راستا با دیگر نظام‌های حقوقی، به نقش قضات دادگستری در ترغیب طرفین دعوا به حل‌وفصل غیر قضایی دعوا توجهی ویژه کرده است، لیکن به‌دلیل نقص قانون آیین دادرسی مدنی در این رابطه، عملاً نقش‌آفرینی چشمگیر قضات ایرانی در این زمینه محسوس نبوده که نیاز است این مسئله از سوی قانون‌گذار ایرانی اصلاح شود.

عبدل پلیومی (Abdul Pelumi, 2023) به بررسی داوری، میانجیگری بین المللی، و گسترش فضای حل اختلاف جایگزین پرداخته و به این نتیجه رسیده است که با انگیزه رسیدن به حل و فصل اختلافات به شیوه‌ای موجه‌تر، دولت‌ها و جوامع بین‌المللی به‌شدت به دنبال راه‌های گوناگونی بوده‌اند که از طریق آن‌ها می‌توان اختلافات را بدون توسل به روش‌های سنتی دعاوی حل و فصل کرد. از این رو، این امر باعث ظهور مکانیسم های حل اختلاف جایگزین مانند داوری و میانجیگری شده است.

جی ان (GN, 2023) به ترکیب فرآیندهای حل و فصل اختلافات قضایی و فراقانونی و قرار دادن فرآیندهای اختلافی جایگزین در هسته سیستم حقوقی هند پرداخته است. حل اختلاف جایگزین به یکی از اجزای حیاتی سیستم قضایی تبدیل شده است تا عدالت سریع‌تر و کارآمدتر تضمین شود، زیرا دعوا یک فرایند طولانی است و هر دو طرف باید برای یک موضوع هزینه کنند. با توجه به ماهیت طولانی دعوا، که به طور متناقضی اهداف عدالت را از طریق تأخیر خنثی می کند، این امکان برای طرفین وجود دارد که به حل و فصل اختلافات جایگزین روی آورند. این امر به طور مؤثری تأخیرها و اشکالات سیستم متعارف مانند کمبود قاضی و حجم بالای پرونده را کاهش می دهد.

السرحان، الشواره وکالینز (Al Serhan et al, 2023) مدلی از میانجیگری و سازش مرتبط با دادگاه به پیروی از شیوه های غربی در اردن در سال ۲۰۰۳ را بررسی کرده اند که ملاحظاتی برای انتخاب داور به‌صورت آگاهی عملی ارائه نموده اند. این آگاهی عملی در مورد قانون داوری فعلی در اردن در رابطه با اختلافات مدنی و تجاری مربوط می شود. قانون به طرفین در انتخاب داور سه گزینه را می‌دهد که یکی از آنها داور قاضی است. این امر ملاحظات مهمی را برای طرفین در هنگام انتخاب داور ایجاد می‌کند. آگاهی عملی این ملاحظات را با هدف بهبود آگاهی طرفین هنگام اقدام جهت انتخاب داور می پردازد. همچنین این فرصت را برای پیشنهاد تغییرات قانونی برای بهبود استفاده از داوری استفاده می کند.

درجدول (۲) خلاصه مطالعات انجام یافته به تفکیک متغیرهای تأثیرگذار و روش تحلیل بیان شده است:

جدول (۲) خلاصه مطالعات انجام یافته

نام محقق	متغیرهای مستقل موثر بر کاهش پرونده های ارجاعی به دادگاه های عمومی	روش تحلیل
Koosha et al (2008)	آموزش کارکنان، ارزیابی عملکرد، ساختارسازمانی ، نحوه هدایت و اعمال کنترل	تحلیل آماری
Farahani et al (2014)	آموزش ماموران وقضات، رفع خلا های قانونی با تصویب قوانین ومقررات، تامین مالی	تحلیل آماری

	کارکنان، نقش وکیل و ...	
Kashfi & Hajti (2015)	نقش قضات	تحلیل آماری
Almasi (2016)	کمیته سازش، هیأت مدیره بورس و هیأت داوری	تحلیل مروری
Shayganfard (2018)	رسیدگی موضوعی وحکمی ، احیای رسیدگی فرجامی دیوان عالی کشور در نظارت بر انطباق یا عدم انطباق احکام صادره از دادگاه‌های تجدیدنظر (پژوهش/استیناف)	تحلیل مروری
Rafieei Tabatabaeei & Darabi (2020)	توسعه نیروی انسانی(افزایش تعداد دارندگان پایه قضایی و کارمندان، افزایش دانش حقوقی باتشکیل کارگاه ها و دوره های آموزشی و ایجاد امکان ادامه تحصیل)، اصلاح فرآیندهای رسیدگی(اقدامات نظارتی به طرح صحیح دعوی واقدامات نظارتی برمدیریت قضایی)، اصلاح مقررات و قوانین، اصلاح و ایجاد نهادهای تکمیلی(شورای حل اختلاف، نهاد داوری و مرکز امور مشاوران و کارشناسان قوه قضائیه)	تحلیل آماری
Shamshiri Nizam (2020a)	کمیته سازش در کانون کارگزاران، هیات سازش در کانون نهادهای سرمایه گذار	تحلیل مروری
Gasemlo (2020)	راهبردهای درون سازمانی(انجام اصلاحات سازمانی و تمرکز زدایی از اقدامات پیشگیرانه/ شناسایی تخلف یاجرم ازطریق گردآوری اطلاعات مختلف درباره تخلف یاجرم-تحلیل این اطلاعات- شناسایی راهبردهای پیشگیری از جرم (اجتماعی - فرهنگی، وضعی - انتظامی و قضایی – حقوقی) واجرای راهبردها و نظارت و ارزیابی تاثیر راهبردها بر جرم و تخلف و تعدیل راهبردها ، ارتقای آموزش و آگاه‌سازی ، تدوین اخلاق حرفه‌ای ، تقویت نظارت سازمان بر واحدها)، راهبردهای برون سازمانی(راهبرد جامعه محوری/مشارکت گروه های اجتماعی و انجمن ها، راهبرد حل مسئله/ شناسایی تخلف یاجرم ازطریق گردآوری اطلاعات مختلف درباره تخلف یاجرم-تحلیل این اطلاعات- شناسایی راهبردهای حل مسئله واجرای راهبردها و نظارت و ارزیابی تاثیر راهبردها بر جرم و تخلف و تعدیل راهبردها ، ارتقای امنیت اجتماعی با راهبرد انعطاف صفر/ عدم انعطاف در جرایم باندی و مزاحمت های ناموسی، راهبرد استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات)	تحلیل مروری
Shamshiri Nizam (2020b)	کانون سازش	تحلیل مروری
Taheri & Sharif olyaei (2020)	داوری اجباری در اختلافات بازار اوراق بهادار، خصوصی سازی و پیمانکاری واختلافات خانوادگی	تحلیل مروری
Hadadzadeh et al (2020) Karimi (2021) Ghanbarpor & Ghorbani (2023)	فناوری اطلاعات و زیرساخت فنی و حقوقی	تحلیل مروری
Nikbakht & sadeghi (2021)	روشهای اصیلِ داوری، میانجیگری و اصلاح گری (صلح و سازش)	تحلیل مروری
Esmaili & Bagheri Asl (2021)	نقش وکیل، وکالت تخصصی، عدم رعایت دقیق فنون قانونگذاری، علل ناشی از ساختارقضائی (عدم توسعه کمی و کیفی امکانات، ضعف بازرسی و نظارت، فقدان ضابطین کارآمد) ، علل ناشی از نیروی انسانی(عملکرد قضات و کارمندان مراجع قضائی)	تحلیل مروری
Farhadi & Shams (2022)	مجموع کل پرونده های وارده به محاکم دادگستری و مجموع پرونده های ورودی به شورای حل اختلاف، شوراها از طریق میانجیگیری و داوری باتقدیم لایحه اصلاح قانون شورا و درخواست تغییر صلاحیت از رسیدگی و صدور حکم به صلح و سازش و افزایش نصاب صلاحیت سازشی این نهاد، نقش نهادهای شبه قضایی در کاهش هزینه های دادرسی	توصیفی- تحلیل مروری (مقایسه آماری)
Majidi (2021)	سازمان های مردم نهاد (شورای صلح و سازش)	تحلیل مروری
Ahmadvand & Maggami (2021)	مردم نهاد هایی شورایی(حکمیت، داوری، سازش)	تحلیل مروری
Abhari et al (2022)	سازش از طریق شورای حل اختلاف	تحلیل مروری
Haddadzadeh Shakiba & Hassanzadeh (2023)	نقش قضات ، حل وفصل غیرقضائی(مذاکره، کارشناسی، رسیدگی اختصاری، میانجیگری، تشریک مساعی و سازش)	تحلیل مروری

Motamedizadeh et al (2022)	عوامل انسانی، ساختاری و حقوقی (سطح دانش و تخصص قضات، تعددکم قضات و عنوانهای مجرمانه متعدد، نقش ضابطان دادگستری و کارکنان اداری، تعدد و ابهام در قوانین و طرفین دعوا)، وکالت اجباری ، استفادهٔ بیشتر از فناوریهای نوین، تأمین نیروی انسانی متخصص مورد نیاز و داوری	تحلیل مروری
Rafiee Tabatabaei (2020)	الف – اصلاح قوانین و مقررات ، ب–اصلاح فرایندهای رسیدگی : ۱– اقدامات ناظر بر طرح صحیح دعاوی(اطلاع رسانی و بالا بردن دانش حقوقی مردم ، مشاوره با وکلا ، اصلاح فرم دادخواست بر اساس قانون جدید) و ۲– اقدامات ناظر بر مدیریت قضایی (تخصصی شدن محاکم، اجباری شدن وکیل در دعاوی حقوقی، استفاده از سیستم رایانه ای در ثبت ورسیدگی به دعاوی و ابلاغ تلفنی، صدور دستورالعمل های اجرایی ج–اصلاح و ایجاد نهادهای تکمیلی (تشکیل شوراهای حل اختلاف، تقویت نهاد داوری، تشکیل کانون وکلا، کارشناسان ومشاوران قضایی))	تحلیل مروری
Taherkhani (2017)	حجم بالای ورودی پرونده ها به نسبت منابع انسانی، تفویض پرونده های غیرترافعی به مراجع غیرقضائی، ارائه خدمات داوری توسط اصناف و نهادهای مرتبط مانند انجمن مصرف کنندگان، قاضی سازش دهنده بجای قاضی صادرکننده حکم	تحلیل مروری

روش‌شناسی

از آنجا که هدف پژوهش حاضربررسی نقش کانون کارگزاران بورس اوراق بهادار درسازش و کاهش پرونده‌های ارجاعی به هیات داوران است یک پژوهش کاربردی محسوب می‌شود. از منابع و کتب، سایت های اینترنتی و روش کتابخانه‌ای معرفی شده استفاده شده است. داده‌های این پژوهش از آرشیو بولتن ماهانه کانون کارگزاران بورس و اوراق بهادار در سایت کانون کارگزاران بورس و اوراق بهادار [1] از تاریخ ۱۳۹۵/۱/۱ الی ۱۴۰۲/۳/۳۱ و با استفاده از گزارش‌های زیر گردآوری گردید:

۱– گزارش‌های پرونده های کمیته سازش

۲– گزارش‌های اقدامات واحد آموزش

۳– گزارش‌های واحد امور اعضاء کانون

۱–۳– اطلاعات مربوط به مجوزهای معاملاتی / لغو / تعلیق

۲–۳– اطلاعات مربوط به ابلاغیه ها و بخشنامه ها

۴– گزارش اقدامات نمایندگان کانون در نهادها و شوراها

۵– گزارش‌های عملکرد کارگروه‌ها

سؤالات پژوهش

سوال اصلی: آیا عملکرد و تعاملات کمیته‌ها و کارگروه‌های اجرائی فعال در کانون کارگزاران بورس و اوراق بهادار و منتخب به روش ماتریس گسترش کیفیت عملکرد و میانگین هندسی موزون منجر به افزایش تعداد پرونده های اعلام رضایت و سازش در کمیته سازش می گردد؟

در پی پاسخ به سوال اصلی سوالات فرعی زیر مطرح گردید:

۱– آیا اقدامات کمیته سازش منجربه افزایش تعداد پرونده های اعلام رضایت و سازش در کمیته سازش طی سال های مورد مطالعه می گردد؟

۲– آیا اقدامات کمیته راهبری آموزش بازارسرمایه در برگزاری دوره های آموزشی مرتبط با قوانین و مقررات حاکم بر بازار سرمایه منجربه اعلام رضایت و سازش در کمیته سازش طی سال‌های مورد مطالعه می گردد؟

۳– آیا اقدامات کمیته شرح شغل جهت روان سازی ساختارسازمانی منجر به اعلام رضایت و سازش در کمیته سازش طی سال های مورد مطالعه می گردد؟

۴– آیا کارگروه نظارت و کنترل داخلی با تشکیل جلسات ماهانه و منظم منجربه اعلام رضایت و سازش در کمیته سازش طی سال های مورد مطالعه می گردد؟

۵– آیا کمیته قانون بازارسرمایه با تشکیل جلسات ماهانه و منظم منجربه اعلام رضایت و سازش در کمیته سازش طی سال های مورد مطالعه می گردد؟

۶– آیا اقدامات کمیته حقوقی در جهت پاسخ منظم به نامه‌های واصله منجر به اعلام رضایت و سازش در کمیته سازش طی سال‌های مورد مطالعه می گردد؟

۷– آیا اقدامات مدیریت نظارت برکارگزاران و نهادهای مالی واحد امور اعضاء کانون در صدور دستورالعمل ها، آئین نامه های اجرائی مرتبط با قوانین و مقررات بورسی منجربه اعلام رضایت و سازش در کمیته سازش طی سال های مورد مطالعه می گردد؟

۸– آیا اقدامات کارگروه راهبری فناوری اطلاعات بازارسرمایه منجر به اعلام رضایت و سازش در کمیته سازش طی سال های مورد مطالعه می گردد؟

۹– آیا اقدامات کمیته استیناف منجر به اعلام رضایت و سازش در کمیته سازش طی سال های مورد مطالعه می گردد؟

---
[1]. https://www.seba.ir

۱۰- آیا اقدامات کمیته گواهینامه‌های حرفه‌ای بازار سرمایه منجر به اعلام رضایت و سازش در کمیته سازش طی سال‌های مورد مطالعه می گردد؟

متغیر خروجی پژوهش

۱-کمیته سازش (مجموع پرونده های اعلام رضایت و سازش درکمیته سازش)

متغیرهای ورودی پژوهش

۱-کمیته سازش (تعداد کل پرونده‌های وارده، تعداد پرونده‌های در دست اقدام، مجموع تعداد پرونده‌های مختومه از کل پرونده های وارده طی ماه جاری و ماه‌های قبل به تفکیک عدم پیگیری خواهان، انصراف خواهان، عدم صلاحیت کمیته سازش، تعداد پرونده های عدم سازش و ارسال به هیئت داوری)

۲-کمیته راهبری آموزش بازارسرمایه (میزان ساعات، تعداد شرکت‌کنندگان و نفر-ساعت شرکت‌کنندگان دوره های آموزشی مربوط به قوانین و مقررات بورسی)

۳- متغیرمجازی کمیته شرح شغل (تشکیل یا عدم تشکیل جلسه)

۴- متغیرمجازی کارگروه نظارت و کنترل داخلی(تشکیل یاعدم تشکیل جلسه)

۵- کمیته قانون بازارسرمایه (تعداد جلسات برگزار شده و مدت زمان برگزاری نفر/ساعت)

۶- کمیته حقوقی(تعدادنامه های واصله و تعداد نامه های پاسخ داده شده)

۷- واحد امور اعضاء کانون (تعداد کل مجوزهای لغو شده، مرتبط با قوانین و مقررات بورسی)

۸-متغیرمجازی کارگروه فن آوری اطلاعات (تشکیل یا عدم تشکیل جلسه)

۹- متغیرمجازی کمیته استیناف (تشکیل یاعدم تشکیل جلسه)

۱۰- متغیرمجازی کمیته گواهینامه‌های حرفه‌ای بازار سرمایه (تشکیل یاعدم تشکیل جلسه)

برای اندازه گیری متغیرهای مجازی از صفر و یک استفاده می گردد.

یافته‌های پژوهش

عوامل مؤثر بر کاهش پرونده های قضائی به‌عنوان عوامل اولیه مطابق با مطالعات انجام یافته و مبانی نظری از جدول شماره (۲) استخراج گردید و در قالب پرسشنامه در اختیار ۱۰ نفر از کارشناسان امورحقوقی شرکت‌های کارگزاری عضو کانون و ۱۰ نفر از اساتید دانشگاهی با درجه استادیار به بالا شامل ۵ نفر در رشته حقوق خصوصی و عمومی و ۵ نفر در رشته حسابداری و مالی قرارگرفت تا راه کارهای مرتبط با هریک از عوامل شناسایی شده را پیشنهاد نمایند. هریک ازعوامل یا نیازمندی های مراجعین که در یک دسته قرارگرفته اند با CRs[1] در جدول (۳) و هریک از راه کارهای پیشنهادی یا معیارهای مهندسی/ فنی توسط خبرگان با ECs[2] در جدول (۴) نمایش داده شده است.

نتیجه نظرسنجی در جداول (۳) و (۴) ارائه گردید.

[1]. The customer requirements (CRs)
[2]. The engineering characteristics (ECs)

جدول(۳) عوامل افزایش یا کاهش پرونده های عمومی به تفکیک نام محققین و سال

عدم تخصصی شدن محاکم **CRs1**	
الماسی (۱۳۹۶)، رفیعی طباطبائی و دارابی (۱۳۹۸)، شمشیری نظام (۱۳۹۹)، قاسم لو(۱۳۹۹)، طاهری و شریف علیایی(۱۳۹۹)، فرهادی و شمس(۱۴۰۰)، فرهادی و شمس(۱۴۰۱)، نیکبخت و صادقی (۱۴۰۰)، مجیدی (۱۴۰۰)، احمد وند و مقامی(۱۴۰۰)، ابهری، طالقان غفاری و موسوی خطیر(۱۴۰۱)، حدادزاده شکیبا و حسن زاده(۱۴۰۱)، معتمدی زاده، دلیرو احمدی موسوی(۱۴۰۱)، رفیعی طباطبائی(۱۳۹۹)، طاهرخانی(۱۳۹۷)	شورای حل اختلاف، نهادداوری، شورای صلح وسازش، روش‌های اصیلِ داوری، میانجیگری و اصلاح گری، مردم نهاد هایی شورایی(حکمیت، داوری، سازش)، راهبرد جامعه محوری، وکالت اجباری، تقویت نهاد داوری و تخصصی شدن محاکم ، آمارگیری دقیق، تعداد پرونده های وارده به محاکم دادگستری، تعداد پرونده‌های ورودی به شورای حل اختلاف، نهادهای شبه قضایی، داوری اجباری در اختلافات بازار اوراق بهادار، اصلاح و ایجاد نهادهای تکمیلی
عدم آگاهی مراجعین از قوانین ومقررات **CRs 2**	
کوشا، بارانی بیرانوند ومرادخانی(۱۳۸۷)، فراهانی، امیدی وکمالی خو (۱۳۹۴)، رفیعی طباطبائی و دارابی (۱۳۹۸)، قاسم لو(۱۳۹۹)، معتمدی زاده، دلیرو احمدی موسوی(۱۴۰۱)، رفیعی طباطبائی(۱۳۹۹)	آموزش کارکنان، افزایش دانش حقوقی باتشکیل کارگاه‌ها و دوره‌های آموزشی، ایجاد امکان ادامه تحصیل، آموزش مأموران وقضات، ارتقای آموزش و آگاه‌سازی، سطح دانش و تخصص قضات
عدم اصلاحات در ساختارسازمانی یا ساختارسازمانی نامناسب **CRs 3**	
کوشا، بارانی بیرانوند ومرادخانی(۱۳۸۷)، فراهانی، امیدی وکمالی خو (۱۳۹۴)، رفیعی طباطبائی و دارابی (۱۳۹۸)، قاسم لو(۱۳۹۹)، معتمدی زاده، دلیرو احمدی موسوی(۱۴۰۱)، رفیعی طباطبائی(۱۳۹۹)، اسماعیلی و باقری اصل (۱۴۰۰)	ساختار سازمانی، انجام اصلاحات سازمانی، تأمین مالی کارکنان، افزایش تعداد دارندگان پایه قضایی و کارمندان، تعدد کم قضات و عنوان‌های مجرمانه متعدد، تأمین نیروی انسانی متخصص مورد نیاز، عدم توسعه کمی و کیفی امکانات
عدم نظارت نهادناظر درچاچوب قوانین و مقررات **CRs 4**	
کوشا، بارانی بیرانوند ومرادخانی(۱۳۸۷)، رفیعی طباطبائی و دارابی (۱۳۹۸) ، قاسم لو(۱۳۹۹)، اسماعیلی و باقری اصل(۱۴۰۰)، رفیعی طباطبائی(۱۳۹۹)	نحوه هدایت و اعمال کنترل، تقویت نظارت سازمان بر واحدها، کنترل ونظارت برکارکنان، نظارت بر تعیین تکلیف هر پرونده، اقدامات ناظر بر طرح صحیح دعاوی و اقدامات ناظر بر مدیریت قضایی، ضعف بازرسی و نظارت
وجود خلاء یا ابهام در قوانین و مقررات **CRs 5**	
فراهانی، امیدی وکمالی خو (۱۳۹۴)، رفیعی طباطبائی و دارابی (۱۳۹۸)، اسماعیلی و باقری اصل(۱۴۰۰)، معتمدی زاده، دلیرو احمدی موسوی(۱۴۰۱)، رفیعی طباطبائی(۱۳۹۹)	رفع خلا های قانونی با تصویب قوانین ومقررات، اصلاح مقررات و قوانین، تعدد و ابهام در قوانین و طرفین دعوا، عدم رعایت دقیق فنون قانونگذاری
عدم دریافت مشاوره حقوقی **CRs 6**	
فراهانی، امیدی وکمالی خو (۱۳۹۴)، کشفی و حاجتی(۱۳۹۵)، رفیعی طباطبائی و دارابی (۱۳۹۸)، قاسم لو(۱۳۹۹)، کریمی(۱۴۰۰)، اسماعیلی و باقری اصل(۱۴۰۰)، حدادزاده شکیبا و حسن زاده(۱۴۰۱)، معتمدی زاده، دلیرو احمدی موسوی(۱۴۰۱)	نقش وکیل، نقش قضات، زیرساخت حقوقی، نقش ضابطان دادگستری و کارکنان اداری، مرکز امور مشاوران و کارشناسان قوه قضائیه، اطلاع رسانی و مشاوره با وکلا، اجباری شدن وکیل در دعاوی حقوقی، تشکیل کانون وکلا، تمرکز زدایی از اقدامات پیشگیرانه ، راهبرد حل مسئله، نبود ضابطین کارآمد، عملکرد قضات و کارمندان مراجع قضائی، اصلاح فرم دادخواست بر اساس قانون جدید
اقدامات تنبیهی و عدم آگاهی از ابلاغیه ها و بخشنامه ها **CRs 7**	
کوشا، بارانی بیرانوند ومرادخانی(۱۳۸۷)، رفیعی طباطبائی(۱۳۹۹)، قاسم لو(۱۳۹۹)	ارزیابی عملکرد، صدور دستورالعمل زمان استاندارد رسیدگی، راهبرد انعطاف صفر
مشکلات فنی در سامانه نرم افزاری وآنلاین **CRs 8**	
قاسم لو(۱۳۹۹)، حدادزاده نیری، مزیدی شرف آبادی و یرغی(۱۳۹۹)، کریمی(۱۴۰۰)، قنبرپور و قربانی(۱۴۰۱)، معتمدی زاده، دلیرو احمدی موسوی(۱۴۰۱)	راهبرد استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات، زیرساخت فنی، استفادهٔ بیشتر از فناوریهای نوین
عدم انطباق احکام صادره در تجدیدنظر **CRs 9**	
شایگان فرد(۱۳۹۷)	احیای رسیدگی فرجامی دیوان عالی کشور در نظارت بر انطباق یا عدم انطباق احکام صادره از دادگاه‌های تجدیدنظر (پژوهش/ استیناف)
عدم رعایت اخلاق حرفه ای **CRs 10**	
قاسم لو(۱۳۹۹)	تدوین اخلاق حرفه‌ای

منبع: یافته‌های پژوهش

جدول(٤) راهکارهای پیشنهادی خبرگان جهت کاهش پرونده های کانون کارگزاران بورس و اوراق بهادار

راهکارهای اجرائی	ECs
اقدامات کمیته سازش	ECs_1
اقدامات کمیته راهبری آموزش بازار سرمایه	ECs_2
اقدامات کمیته شرح شغلی	ECs_3
اقدامات کارگروه نظارت و کنترل داخلی	ECs_4
اقدامات کمیته قانون بازارسرمایه	ECs_5
اقدامات کمیته حقوقی	ECs_6
اقدامات واحد امور اعضا	ECs_7
اقدامات کارگروه راهبری فناوری اطلاعاتبازارسرمایه	ECs_8
اقدامات کمیته استیناف	ECs_9
اقدامات کمیته گواهینامه‌های حرفه‌ای بازار سرمایه	ECs_{10}

منبع: یافته‌های پژوهش

پس از شناسایی عوامل و راهکارها، درمرحله بعدی ماتریس گسترش عملکرد کیفیت توسعه یافته توسط چان (chan, 2005) مجموعه عوامل و راه کارها مطابق جدول (۵) در اختیار خبرگان قرار گرفت تا درجه اهمیت هریک از را در ارتباط متقابل با راه کارها تعیین نمایند. پس از تجمیع نظرات خبرگان به روش متوسط هندسی موزون (کارشناسان امورحقوقی شرکت های عضو کانون با وزن نسبی ۴۰٪ و اساتید دانشگاهی با وزن نسبی۶۰٪) برآورد نهایی نظرات در ماتریس گسترش عملکرد کیفیت ثبت گردید و پس از بی مقیاس‌سازی مقدارآن در این ماتریس مطابق جدول (۵) محاسبه شد، این وزن بی مقیاس شده به عنوان وزن عوامل یا خواسته ها و نیازمندی های مراجعین مراجع قضائی در نظر گرفته شد. باتوجه به عوامل موثر بر کاهش یا افزایش پرونده های قضائی ۱۰ راهکار به‌عنوان تعاریف فنی با توجه به تجمیع نهایی نظرات خبرگان در خانه ماتریس گسترش عملکرد کیفیت ثبت گردید. قدم بعدی در ساخت خانه کیفیت، مقایسه نیازمندی های مشتریان (عوامل افزایش پرونده های قضائی) و تعاریف فنی(راه کارهای کاهش پرونده‌های ارجاعی به هیات داوری) و تعیین ارتباطات نسبی میان آنهاست. قسمت داخلی خانه کیفیت، ماتریس ارتباطات نامیده می شود که توسط تیم خبرگان تکمیل شده است. طبق متغیرهای زبانی و بر اساس طیف لیکرت، تجمیع نظرات خبرگان به روش متوسط هندسی موزون در خانه کیفیت ثبت گردید.

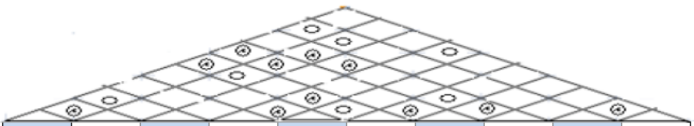
در مرحلهٔ اولویت‌بندی با توجه به روابط مشخص شده بین عوامل و راه کارها وزن مطلق و وزن بی مقیاس شده برای تمام مؤلفه‌ها محاسبه می‌گردد. وزن سطری برای اولویت بندی عوامل و وزن ستونی برای اولویت بندی راه کارها بترتیب طبق روابط (۱) و (۲) محاسبه و در خانه ماتریس گسترش عملکرد کیفیت طبق جدول (۵) ثبت می گردد.

رابطه (۱)

$$W_{CRsi} = \sum_{i=1}^{n} W_i r_{ij} \ .j = 1.2. \ .m$$

رابطه(۲)

$$W_{ECsj} = \sum_{j=1}^{m} W_i r_{ij} \ .i = 1.2. \ .n$$



عوامل	درجه اهمیت عوامل low=۱ high=۵	ECs_1	ECs_2	ECs_3	ECs_4	ECs_5	ECs_6	ECs_7	ECs_8	ECs_9	ECs_{10}	W_i	اولویت بندی عوامل: وزن عوامل	اولویت بندی عوامل: وزن بی مقیاس شده
CRs_1	۵	۵	۴	۵	۴	۳	۴	۳	۵	۲	۱	W_1	۱۸۰	۰,۱۲۹
CRs_2	۴	۵	۵	۳	۵	۵	۵	۵	۵	۲	۳	W_2	۱۷۲	۰,۱۲۴
CRs_3	۴	۴	۵	۵	۴	۳	۵	۴	۵	۱	۲	W_3	۱۵۲	۰,۱۰۹
CRs_4	۵	۴	۴	۴	۵	۴	۴	۴	۴	۰	۱	W_4	۱۷۰	۰,۱۲۲
CRs_5	۴	۵	۵	۴	۵	۵	۵	۵	۵	۲	۰	W_5	۱۶۴	۰,۱۱۸
CRs_6	۵	۵	۵	۲	۵	۵	۵	۳	۴	۳	۲	W_6	۱۹۵	۰,۱۴۰
$CRs7$	۴	۵	۳	۴	۵	۴	۵	۵	۲	۲	۰	W_7	۱۴۰	۰,۱۰۱
CRs_8	۴	۵	۵	۳	۵	۴	۴	۵	۵	۰	۰	W_8	۱۴۴	۰,۱۰۴
CRs_9	۱	۵	۳	۲	۴	۴	۵	۳	۴	۵	۰	W_9	۳۵	۰,۰۲۵
CRs_{10}	۱	۴	۵	۴	۴	۳	۵	۵	۳	۱	۵	W_{10}	۳۹	۰,۰۲۸
اولویت بندی راهکارها		W_{ECs1}	W_{ECs2}	W_{ECs3}	W_{ECs4}	W_{ECs5}	W_{ECs6}	W_{ECs7}	W_{ECs8}	W_{ECs9}	W_{ECs10}	$\sum W_{ECsj}$		
	وزن راهکارها	۱۷۵	۱۶۵	۱۳۷	۱۷۴	۱۵۱	۱۷۱	۱۵۴	۱۶۰	۵۹	۴۵	۱۳۹۱		
	وزن بی مقیاس شده	۰,۱۲۶	۰,۱۱۹	۰,۰۹۸	۰,۱۲۵	۰,۱۰۹	۰,۱۲۳	۰,۱۱۱	۰,۱۱۵	۰,۰۴۲	۰,۰۳۲	۱۰۰٪		

منبع: یافته‌های پژوهش

جدول(۵) خانه ماتریس گسترش عملکرد کیفیت

با مشاهده خروجی جدول(۵) خانه گسترش عملکرد کیفیت می‌توان دریافت که ۸ عامل از بین ۱۰ عامل شناسایی شده دارای امتیاز حداکثری و مابقی دارای امتیازات حداقل می باشد . عوامل عدم تخصصی شدن محاکم، عدم آگاهی مراجعین از قوانین ومقررات، عدم اصلاحات در ساختار سازمانی یا ساختارسازمانی نامناسب ، عدم نظارت نهاد ناظر درچاچوب قوانین و مقررات ، وجود خلاء یا ابهام در قوانین و مقررات ،عدم دریافت مشاوره حقوقی ،اقدامات تنبیهی و عدم آگاهی از ابلاغیه ها و بخشنامه ها ومشکلات فنی در سامانه نرم افزاری وآنلاین دارای بیشترین درجه اهمیت از نظر خبرگان می باشد. نتیجه این مرحله اولویت بندی عوامل موثر بر کاهش پرونده های قضائی می باشد. همچنین ۸ راهکار از بین ۱۰ راهکار پیشنهادی در این جدول دارای امتیاز حداکثری و مابقی دارای امتیازات حداقل می باشد . راهکارهای کمیته سازش، کمیته راهبری آموزش بازار سرمایه، کمیته شرح شغلی، کارگروه نظارت و کنترل داخلی ، کمیته قانون بازارسرمایه، کمیته حقوقی، واحد امور اعضا، کارگروه راهبری فناوری اطلاعات بازار سرمایه دارای بیشترین درجه اهمیت از نظر خبرگان می باشد. نتیجه این مرحله اولویت بندی راهکارهای موثر بر کاهش پرونده های غیرقضائی یا شبه قضائی در بورس می باشد.

دو راهکار کمیته استیناف و کمیته گواهینامه‌های حرفه‌ای بازار سرمایه از مجموعه راهکارها و ۲ عامل عدم انطباق احکام صادره از دادگاه‌های تجدیدنظر(پژوهش/استیناف) و عدم رعایت اخلاق حرفه ای به دلیل کسب درجه اهمیت پایین از محدوده آماری پژوهش حذف و مابقی راهکارها به عنوان متغیرهای ورودی و خروجی وارد مدل شبکه عصبی و الگوریتم رقابت استعماری گردید.

مدل ریاضی پژوهش

$$(Com_{CRs1} + DC_{CRs1})_{\ ANN-ICA} = \alpha_1 + \beta_1 TIF_{CRs1} + \beta_2\, TPC_{CRs1} + \beta_3 TCF_{CRs1} + \beta_4\, FFP_{CRs1} + \beta_5\, PW_{CRs1} + \beta_6 ICC_{CRs1} + \beta_7 FCSJ_{CRs1} + \beta_8 TH_{CRs2} + \beta_9 TP_{CRs2} + \beta_{10} PHP_{CRs2} + \beta_{11} CMRC_{CRs2} + \beta_{12} TS_{CRs3} + \beta_{13} DM_{CRs3} + \beta_{14}\, CM_{CRs4} + \beta_{15}\, NCR_{CRs5} + \beta_{16}\, NCA_{CRs5} + \beta_{17}\, CM_{CRs6} + \beta_{18} CM_{CRs7} + \beta_{19}\, CSL_{CRs8} + \beta_{20} NCCMR_{CRs9} + \varepsilon$$

رابطه (۳)

در مدل پیشنهادی رابطه (۳) مجموع تعداد پرونده های اعلام رضایت و سازش به عنوان متغیر خروجی و سایر متغیرها به عنوان متغیرهای ورودی به شرح جدول(۹) و به تفکیک آمارتوصیفی گزارش شده است.

جدول(۹) آمار توصیفی متغیرها

راهکارها	اندازه گیری	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی
کمیته سازش	اعلام رضایت DC_{CRs1} [۱]	۰	۸۹	۶/۰۷	۱۲/۲۰	۴/۱۷	۲۶/۸۱
	سازش Com_{CRs1} [۲]	۰	۱۵۰	۹/۲۱	۲۰/۵۰	۴/۸۷	۲۷/۳۱
	تعداد کل پرونده های وارده TIF_{CRs1} [۳]	۹	۵۴۲	۵۳/۰۳	۶۸/۴۸	۵/۱۸	۳۱/۸۱
	تعداد پرونده های در دست اقدام TPC_{CRs1} [۴]	۱۰	۳۴۳	۷۸/۹۳	۴۳/۹۸	۲/۳۹	۱۱/۲۵
	تعداد پرونده های مختومه TCF_{CRs1} [۵]	۵	۵۱۴	۵۰/۲۶	۵۹/۹۰	۵/۲۲	۳۷/۶۸
	عدم پیگیری خواهان FFP_{CRs1} [۶]	۰	۶۲	۵/۳۲	۸/۰۱	۴/۶۹	۲۸/۸۸
	انصراف خواهان PW_{CRs1} [۷]	۰	۸۰	۵/۳۸	۹/۲۹	۶/۴۰	۴۹/۹۲
	عدم صلاحیت کمیته سازش ICC_{CRs1} [۸]	۰	۴	۰/۳۰	۰/۶۹	۳/۱۴	۱۱/۴۸
	عدم سازش و ارسال به هیئت داوری $FCSJ_{CRs1}$ [۹]	۰	۱۸۳	۲۴/۰۶	۲۵/۵۴	۲/۹۲	۱۳/۹۴
کمیته راهبری آموزش بازارسرمایه	ساعات دوره ها TH_{CRs2} [۱۰]	۰	۸۷۳	۱۹۵/۶۹	۱۹۳/۰۳	۰/۷۱	۰/۳۴
	تعداد شرکت کنندگان TP_{CRs2} [۱۱]	۰	۱۴۶۱	۳۵۲/۸۵	۳۶۰/۱۸	۰/۷۵	−۰/۰۶
	نفر−ساعت شرکت کنندگان PHP_{CRs2} [۱۲]	۰	۴۵۷۸۰ ۰	/۰۲ ۱۵۸۶۹	۴۸۴/۴۲	۸/۸۵	۸۱/۲۲
	دوره های قوانین و مقررات بورسی $CMRC_{CRs2}$ [۱۳]	۰	۱	۰/۶۶	۰/۲۷	− ۳/۱۶	۸/۱۸
کمیته قانون بازار سرمایه	تعداد جلسات TS_{CRs3} [۱۴]	۰	۹	۳/۲۰	۱/۶۳	۰/۵۵	۱/۸۶
	مدت زمان جلسات DM_{CRs3} [۱۵]	۰	۱۸	۶/۴۱	۳/۲۷	۰/۵۵	۱/۸۶
کارگروه نظارت و کنترل داخلی	تشکیل یا عدم تشکیل CM_{CRs4} [۱۶]	۰	۱	۰/۳۶	۰/۴۸	۰/۵۸	−۱/۷۱
کمیته حقوقی	تعدادنامه های واصله NCR_{CRs5} [۱۷]	۴	۵۱۱	۱۵۳/۶۶	۱۱۱/۰۳	۱/۳۴	۱/۵۳
	تعداد نامه های پاسخ داده شده NCA_{CRs5} [۱۸]	۸	۴۵۳	۱۲۱/۶۹	۹۷/۶۱	۱/۳۹	۱/۷۱
کمیته شرح شغل	تشکیل یا عدم تشکیل CM_{CRs6} [۱۹]	۰	۱	۰/۶۱	۰/۴۹	−۰/۴۷	−۱/۸۲

---

[1]. Declaration of consent (DC)
[2]. Compromise (Com)
[3]. Total number of input files(TIF)
[4]. Total number of pending cases(TPC)
[5]. Total number of closed files (TCF)
[6]. Failure to follow up the petitioner (FFP)
[7]. Petitioner's withdrawal(PW)
[8] - Incompetence of the conciliation committee(ICC)
[9] - Failure to compromise and send to jury(FCSJ)
[10] - Training hours(TH)
[11] - Total number of participants(TP)
[12] - Person-hours of participants(P-HP)
[13]- Capital market rules and regulations courses(CMRC)
[14] - Total number of sessions(TS)
[15]- Duration of meetings(DM)
[16] - Convening or not convening a meeting(CM)
[17] –Number of correspondence received(NCR)
[18] - Number of correspondence answered(NCA)

کارگروه فناوری اطلاعات	تشکیل یا عدم تشکیل CM_{CRs7} [1]	۰	۱	۰/۵۸	۰/۵۰	−۰/۳۳	−۱/۹۴
واحد امور اعضاء کانون	لغو یا تعلیق مجوزها CSL_{CRs8} [2]	۰	۶۶	۱۷/۳۳	۱۷/۹۴	۱/۳۹	۰/۸۱
	ابلاغیه مرتبط با قوانین بورسی [3]$NCCMR_{CRs9}$	۰	۱	۰/۶۹	۰/۴۶	−۰/۸۵	−۱/۳۰

منبع: یافته‌های پژوهش

[19] - Convening or not convening a meeting(CM)

[1] - Convening or not convening a meeting(CM)

[2] - Cancellation or suspension of licenses(CSL)

[3]- Notice and circular related to capital market rules(NCCMR)

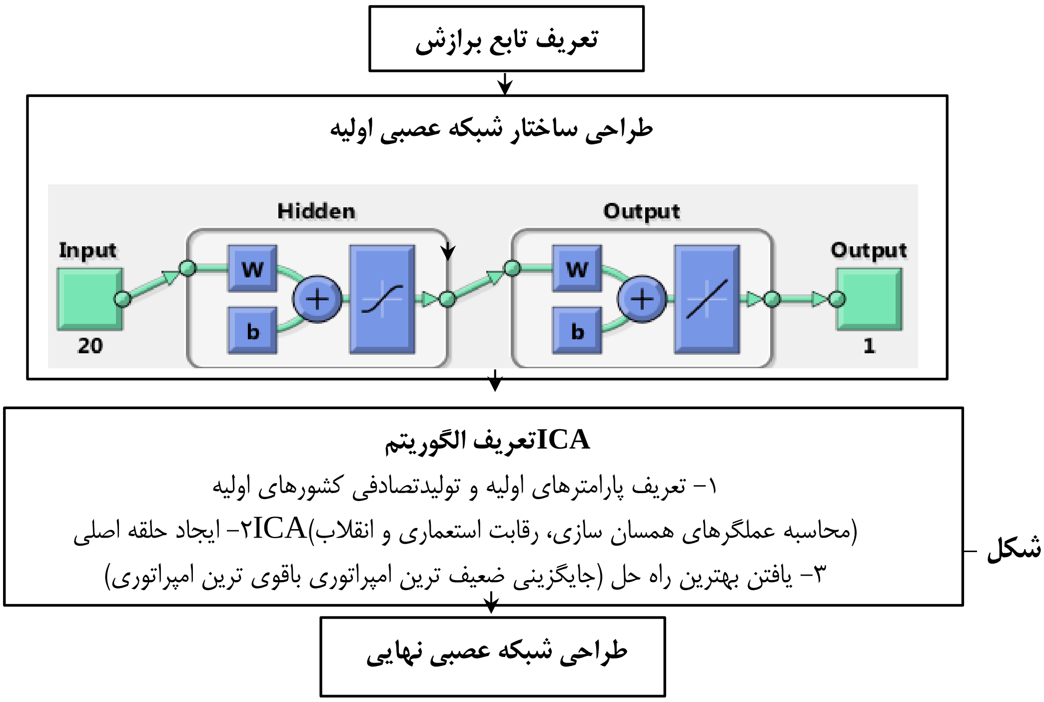
پس از محاسبه متغیرهای پژوهش این متغیرها وارد شبکه عصبی ترکیبی با الگوریتم رقابت استعماری می گردد. در جدول (۱۰) خلاصه ای از الگوریتم رقابت استعماری تبیین می شود.

جدول(۱۰) الگوریتم رقابت استعماری ICA

نام الگوریتم: الگوریتم رقابت استعماری سال انتشار: ۲۰۱۷ الهام گرفته شده از: تکامل اجتماعی-سیاسی کشورها
درالگوریتم رقابت استعماری تعداد $N_{country}$ کشور اولیه ایجاد می‌شود تاتعداد N_{imp} با کمترین مقدار تابع هزینه به عنوان استعمارگرها و مابقی به تعداد N_{col} تا از کشورها، مستعمره‌های متعلق به هر امپراطوری انتخاب می‌گردد. برای تقسیم مستعمرات، به هر استعمارگر تعدادی از مستعمرات متناسب با قدرت آن اختصاص می‌یابد. برای محاسبه احتمال انتخاب شدن هر امپراتوری، از روش بولتزمان دررابطه زیر استفاده می‌شود: $$P_i = \frac{e^{-\alpha.(imp_{Cost}/\max(imp_{Cost}))}}{\sum e^{-\alpha.(imp_{Cost}/max(imp_{Cost}))}}$$ که در آن α پارامتر فشار انتخاب و imp_{Cost} هزینه امپراتوری تعریف می‌شود. احتمال‌های ایجادشده برای اختصاص مستعمره‌ها به استعمارگرهانیز بر اساس روش نمونه‌برداری رولت ویل [1] محاسبه می‌گردد. در راستای سیاست همسان‌سازی مطابق رابطه زیر، کشور مستعمره به سمت استعمارگر حرکت می‌کند: $$emp_{Col}(t+1) = emp_{Col}(t) + \beta..(emp_{Imp} - emp_{Col}(t))$$ که در آن β عددی مابین ۱ و ۲ و $\vec{r}$ برداری تصادفی جهت ایجاد انحراف از حدفاصل بین مستعمره و استعمارگر است(صالحی وگرشاسبی، ۱۳۹۸). در مرحله بعدی مطابق بارابطه زیر، انقلاب با جابجایی تصادفی یک کشور مستعمره به یک موقعیت تصادفی جدید مدلسازی می‌شود: $$emp_{Imp}(t+1) = emp_{Imp}(t) + \sigma.\vec{r};$$ $$emp_{Col}(t+1) = emp_{Col}(t) + \sigma.\vec{r};$$ σ [2] حاصل ضرب نرخ انقلاب دردامنه تغییرات متغیرهای تصمیم مساله، $\vec{r}$ بردارتصادفی، emp_{Col} ، موقعیت مستعمره امپراتوری می‌باشد. چنانچه عددتصادفی کمتر یا مساوی احتمال مقدار پارامتر احتمال انقلاب باشد، به تعداد μ^3 از مؤلفه‌های وضعیت آن به اندازه ۰/۱ دچار انقلاب می‌گردد. در صورت کاهش هزینه مستعمره انقلاب پذیرفته می‌شود؛ در غیر این صورت، وضعیت قبلی مستعمره پابرجا خواهدماند(Salehi & Garshasbi, 2019). در این میان بعضی از مستعمرات به موقعیتی بهتر از استعمارگر رسیده و شروع به اعمال سیاست همسان‌سازی بر مستعمرات خود می‌کند (Atashpaz-Gargari, Lucas, 2007). قدرت یک امپراطوری به صورت قدرت کشور استعمارگر، به اضافه درصدی از قدرت کل مستعمرات آن مطابق رابطه زیر تعریف می‌شود: $$emp_{TotalCost}(n) = emp_{Imp.Cost}(n) + \zeta.mean([emp_{Col.Cost}(n)])$$ که درآن $emp_{TotalCost}(n)$ هزینه کل امپراتوری nام، ζ عددی مثبت بین صفرویک، $emp_{Imp.Cost}(n)$ هزینه استعمارگرامپراتوریn ام، $emp_{Col.Cost}(n)$ هزینه مستعمره امپراتوری n ام می‌باشد. در این مرحله، تمامی امپراتوری‌ها بر اساس هزینه مرتب شده و ضعیف‌ترین امپراتوری ومستعمره آن نیزبه عنوان ضعیف‌ترین مستعمره انتخاب و به امپراتورهای قوی‌تر منتقل می‌شود(Salehi & Garshasbi, 2019).

[1].Roulette wheel selection
[2]. $\sigma = \mu * (Var_{Max} - Var_{Min})$
[3]. $-n_{\mu} = Ceil(\mu * n_{Var})$

در این مرحله، مدل پژوهش توسط روش ترکیبی شبکه عصبی پرسپترون چندلایه و الگوریتم رقابت استعماری مورد آزمون قرار گرفت. بدین صورت که پس ازفراخوانی متغیرهای پژوهش توسط برنامه متلب، این دادها با روش ماکس- مین در بازه صفر و یک نرمالیزه شدند. باتوجه به اینکه جهت تعیین ساختار شبکه عصبی چندلایه پرسپترون، برای انتخاب تعدادگره‌های لایه‌های پنهان استاندارد خاصی وجود ندارد، تعدادگره‌های لایه‌های پنهان به روش آزمون و خطا مقدار ۱۷ تعیین و از ساختار ۱-۱-۱۷-۲۰ (۲۰ متغیر مستقل ورودی، ۱۷ لایه پنهان و ۱ متغیر وابسته خروجی درمدل) برای حل مسأله درنرم افزارمتلب استفاده گردید. درنگاره (۱) فرایند ترکیب شبکه عصبی مصنوعی والگوریتم رقابت استعماری برای ساختار طراحی شده نمایش داده شده است:



نگاره(۱) فرایند بهینه‌سازی شبکه عصبی توسط الگوریتم رقابت استعماری

منبع: یافته های پژوهش

در این مطالعه ۷۰ درصد از داده‌های پژوهش به‌عنوان داده‌های آموزشی و ۱۵درصد به عنوان داده‌های اعتبارسنجی و مابقی آن به عنوان داده‌های آزمون لحاظ گردیده است. پارامترهای شبکه عصبی مصنوعی مدل پژوهش مطابق جدول (۱۱) تنظیم شده است:

جدول (۱۱) پارامترهای شبکه عصبی مصنوعی

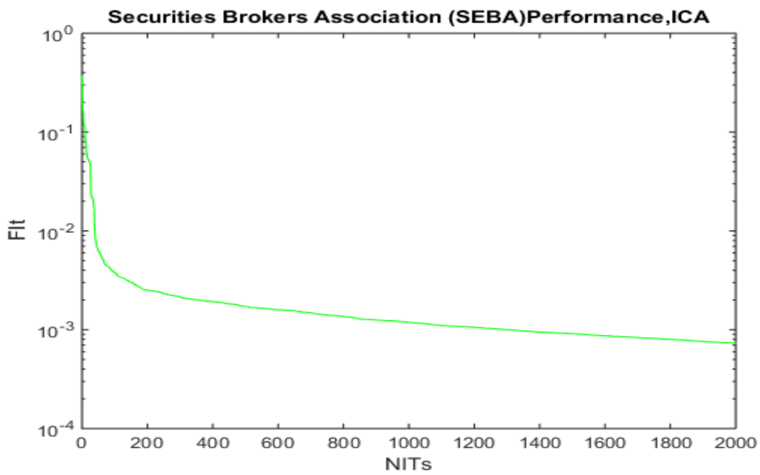
پارامترهای اولیه	مدل پژوهش	پارامترهای اولیه	مدل پژوهش
تعدادمتغیرهای ورودی	۲۰	نسبت داده‌های آموزش	٪ ۷۰
تعدادمتغیرهای خروجی	۱	نسبت داده‌های اعتبارسنجی	٪ ۱۵
تعدادلایه‌های شبکه	۱۷	نسبت داده‌های تست	٪ ۱۵
تعدادگره‌های شبکه عصبی	۳۷۵	حد وزن شبکه عصبی	± ۱/۵
حداکثرتعداد اجرا	۲۰۰۰	حد متغیرهای تصمیم	± ۱۰

پس ازنرمال‌سازی داده‌ها، تعریف تابع برازش وطراحی ساختارشبکه عصبی پرسپترون چندلایه اولیه، پارامترهای اولیه الگوریتم رقابت استعماری مطابق جدول(۱۲) تنظیم گردید:

جدول(۱۲) تنظیم پارامترهای الگوریتم رقابت استعماری

ردیف	پارامترهای اصلی الگوریتم		
۱	فشارانتخاب	Selection Pressure (alpha)	۱
۲	تعداد جمعیت	Population Size (nPop)	۵۰
۳	ضریب همسان سازی	Assimilation Coefficient(beta)	۱/۵
۴	احتمال انقلاب	Revolution Probability(pRevolution)	۰/۰۵
۵	نرخ انقلاب	Revolution Rate(mu)	۰/۱
۶	ضریب میانگین هزینه مستعمره‌ها	Colonies Mean Cost Coefficient(zeta)	۰/۲

فرایندآموزش مدل پژوهش پس از ۲۰۰۰ تکرار و همگرا شدن قبل ازافزایش خطای اعتبارسنجی متوقف شد. درنمودار(۱) منحنی‌های همگرایی خطای مدل با روش ترکیبی شبکه عصبی پرسپترون چندلایه و الگوریتم رقابت استعماری ترسیم شده است. همانطوری که در این نمودار مشاهده می‌شود با افزایش تعداد تکرارها مقدار خطا کاهش یافته است وپس از تعداد تکرار معینی خطای مدل به همگرایی رسیده است.



نمودار(۱) منحنی همگرایی MSE

منبع: پژوهش حاضر

درجدول (۱۳) نتایج همگرایی حاصل از آموزش شبکه عصبی با الگوریتم رقابت استعماری به‌صورت عددی گزارش شده است. دراین جدول پس از همگرایی تابع برازش، خطای آزمون مدل ۰۳-e۱۲/۴ برآورده شده است. جهت جلوگیری از بیش برازشی شبکه قبل از افزایش خطای اعتبارسنجی به مقادیری بیش ازخطای آموزش، همگرایی متوقف گردید. صحت اعتبارمدل پیشنهادی پژوهش با دقت پیش‌بینی ۹۸/۷۶ درصد تأیید شد.

جدول (۱۳) برآورد معیار میانگین مجذور خطای MLP-ICA

مدل پژوهش	خطای آموزش	خطای اعتبارسنجی	خطای تست
مدل	۱۵/۸۸۱۴e-۰۳	۱۵/۰۶۹۹e-۰۳	۱۲/۴e-۰۳

نتیجه‌گیری

در این پژوهش نقش کانون کارگزاران بورس اوراق بهادار در سازش و کاهش پرونده‌های ارجاعی به هیات داوران با روش ترکیب شبکه عصبی مصنوعی و الگوریتم رقابت استعماری مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفت. داده های این پژوهش از آرشیو بولتن ماهانه کانون کارگزاران بورس و اوراق بهادار از تاریخ ۱۳۹۵/۱/۱ الی ۱۴۰۲/۴/۳۱ گردآوری شده است . با استفاده از تحلیل محتوی عوامل و دلایل افزایش پرونده‌های دادگستری عمومی و راه کارهای کاهش پرونده های ارجاعی به هیات داوری شناسایی گردید، سپس با استفاده از تجمیع نظرات خبرگان به روش ماتریس گسترش عملکرد کیفیت و میانگین هندسی موزون، عوامل و راهکارهای کمیته استیناف و کمیته گواهینامه‌های حرفه ای بازارسرمایه با درجه اولویت پایین از مدل پژوهش حذف و عوامل و راهکارهای با درجه اولویت بالا به‌عنوان متغیرهای ورودی و خروجی وارد شبکه عصبی مصنوعی ترکیبی با الگوریتم رقابت استعماری گردید.

فرایند آموزش مدل پژوهش توسط شبکه پس از تعداد معینی تکرار و همگرا شدن قبل از افزایش خطای اعتبارسنجی متوقف شد. خطای آزمون مدل ۱۲/۴e-۰۳ و دقت پیش بینی ۹۸/۷۶ درصد برآورد گردید. یافته های حاصل از آزمون مدل پژوهش نشان می دهد که عملکرد و تعاملات کمیته‌ها و کارگروه‌های اجرائی کانون کارگزاران بورس و اوراق بهادار منتخب به روش ماتریس گسترش عملکرد کیفیت و میانگین موزون هندسی در تجمیع نظرات خبرگان در افزایش تعداد پرونده های اعلام رضایت و سازش در کمیته سازش و کاهش پرونده های ارجاعی به هیات داوری موثر واقع گردیده است. از نظر خبرگان عوامل عدم تخصصی شدن محاکم، عدم آگاهی مراجعین از قوانین ومقررات، عدم اصلاحات در ساختار سازمانی یا ساختار سازمانی نامناسب ، عدم نظارت نهادناظر در چارچوب قوانین و مقررات، وجود خلاء یا ابهام در قوانین و مقررات، عدم دریافت مشاوره حقوقی، اقدامات تنبیهی و عدم آگاهی از ابلاغیه ها و بخشنامه ها و مشکلات فنی در سامانه نرم افزاری و آنلاین از جمله عوامل مؤثر در افزایش پرونده های ارجاعی به هیات داوران در پرونده های بورسی، دارای بیشترین درجه اهمیت می باشد. برای رفع تاثیرات منفی این عوامل خبرگان راهکارهای اقدامات کمیته سازش، کمیته راهبری آموزش بازار سرمایه، کمیته شرح شغلی، کارگروه نظارت و کنترل داخلی، کمیته قانون بازار سرمایه، کمیته حقوقی، واحد امور اعضا، کارگروه راهبری فناوری اطلاعات بازار سرمایه ازجمله راهکارهای مؤثر بر کاهش پرونده‌های غیرقضائی یا شبه قضائی دربورس با درجه اهمیت بالا می باشند. قانون بازار اوراق بهادار حل اختلافات و فصل نزاع را به سه مرجع کانون ها؛ هیأت داوری و هیأت مدیره بورس واگذار نموده است؛ کانون ها تنها نهادهای تخصصی هستند که صلاحیت و تخصص رسیدگی به اختلافات بورسی و نظارت های مربوط هستند که در آن کمیته های سازش بدون صدور رای سعی در برقراری سازش می‌نمایند و چنانچه دعوای طرفین به سازش ختم گردد دیگر نوبت به ارجاع اختلاف به هیأت داوری نمی‌رسد . در این میان کمیته راهبری آموزش با برگزاری دوره های آموزشی بازار سرمایه و افزایش آگاهی مراجعین بورسی از قوانین ومقررات حاکم بر بازار سرمایه ، کمیته شرح شغلی با ایجاد اصلاحات در ساختارسازمانی و کارگروه نظارت و کنترل داخلی با نظارت درچارچوب قوانین و مقررات ، کمیته قانون بازار با رفع خلاء یا ابهام در قوانین و مقررات، کمیته حقوقی با ارائه مشاوره‌های حقوقی، واحد اموراعضا با اقدامات تنبیهی و آگاهی سازی از ابلاغیه ها و بخشنامه های صادره و کارگروه فناوری با رفع مشکلات فنی معمول در سامانه نرم‌افزاری وآنلاین، می‌توانند به صورت غیرمستقیم در نتیجه دادرسی و برقراری سازش موثر واقع شوند.

با بررسی آمار فهرست موضوعات وارد شده به کمیته سازش و طبقه‌بندی آنها می توان دریافت که بیشترین حجم پرونده های ارجاعی به کمیته سازش در حوزه خرید و فروش بدون اخذ درخواست و اجازه مشتری ، اشتباهات و نواقص کارگزاری‌ها (اشتباه در تخصیص مالکیت، اشتباه یا نقص درثبت مشخصات مشتری، خرید و فروش با کداشتباه، ثبت اشتباه در قراردادهای خرید وفروش)، استفاده از کد و وجوه مشتری بدون اجازه مشتری ، تاخیر در اجرای عملیات (تاخیر در اجرای در خواست خرید وفروش مشتری، تأخیر در پرداخت افزایش سرمایه و حق تقدم، تأخیر در واریز وجوه مشتری، تأخیر در ارسال گزارشات ناشرین) ، عدم اجرای تعهدات و درخواست مشتری(عدم پذیرش در خواست مشتری، عدم ثبت سفارشات خرید وفروش مشتری، عدم واریز وجوه و کارمزد اعتباری به حساب مشتری، عدم تحویل اوراق و کالا به مشتری، عدم تخصیص سهام و عدم رفع توثیق اوراق) و مطالبه خسارت وارده ناشی از این موارد می باشد که لازم است توجه بیشتری به این موارد انجام گیرد و کلیه کمیته ها و کارگروه‌ها در حوزه‌های تخصصی خود با صدور قوانین و مقررات لازم ، برگزاری دوره های آموزشی بیشتر، نظارت بیشتر، اصلاح ساختارسازمانی، ارائه مشاوره های حقوقی، اقدامات تنبیهی و تقویت سامانه نرم افزاری وآنلاین در این حوزه‌ها باعث کاهش چشم گیر حجم دعاوی مطرح در کمیته سازش و ارجاعی به هیات داوری شوند. بنابراین نتایج حاصل از این پژوهش نشان می دهد که هر یک از تعاملات و تاثیرات متقابل بین کمیته ها و کارگروه های منتخب کانون کارگزاران بورس و اوراق بهادار به معنای واقعی می تواند مستقلاً منتهی به پیشگیری و یا فصل تخلفات انضباطی بین کارگزاران و معامله گران و مراجعین شود، همچنین به‌کارگیری این تعاملات، با ساختار رقابتی و پویای حاکم بر بازار اوراق بهادار تطبیق بیشتری داشته وکمک شایان

توجهی به کاهش پرونده های ارجاعی به هیات داوری خواهدنمود. نتایج پژوهش حاضر با یافته های حاصل از مطالعات (Almasi, 2016)، (Rafieei Tabatabaeei & Darabi, 2020)، (Shamshiri Nizam, 2020)، (Taheri & Sharif olyaei, 2020)، (Hadadzadeh et al, 2020)، (Karimi, 2021)، (Nikbakht & Sadeghi, 2021)، (Esmaili & Bagheri Asl, 2021)، (Farhadi & Shams, 2022)، (Majidi, 2021)، (Ahmadvand & Maggami, 2021)، (Abhari et al, 2022)، (Qobadi, 2022) سازگاری و با نتایج حاصل از مطالعات (Kashfi & Hajti, 2015)، (Shayganfard, 2018) و (Haddadzadeh Shakiba & Hassanzadeh, 2023) درتناقض می باشد. همچنین نتایج حاصل از این پژوهش با برخی از یافته‌های مطالعه (Gasemlo, 2020) سازگاری و با برخی از نتایج آن در تناقض می‌باشد.

پیشنهادات

۱-باتوجه به اینکه راهکارهای پیشنهادی خبرگان در کاهش پرونده های ارجاعی به هیات داوری مورد تأیید قرار گرفت پیشنهاد می‌گردد کانون کارگزاران بورس و اوراق بهادار با تشکیل جلسات منظم و ماهانه بین روسای کمیته و کارگروه ها به تعاملات و هم افزایی عملکرد جمعی کمیته ها و کارگروه های اجرائی کمک نمایند.

۲- پیشنهاد می گردد کانون کارگزاران بورس و اوراق بهادار هرگونه اطلاعات مربوط به به تذکرات اداری و آراء انضباطی صادر شده اعضاء (تذکرکتبی بدون درج درپرونده، اخطارکتبی و درج در پرونده ، تذکراداری و محرومیت از انجام معاملات) را منتشر و افشاء نمایند تا امکان بررسی و ارزیابی هرچه بیشتر عملکرد اقدامات واحدامور اعضا در کاهش پرونده‌های ارجاعی به هیات داوری برای کلیه ذی نفعان و نیز محققان آتی فراهم گردد.

۳- پیشنهاد می‌گردد کانون کارگزاران بورس و اوراق بهادار آمار پرونده های مختومه از کل پرونده های وارده ماه مورد نظر و پرونده های وارده در ماه های قبل را به صورت تفکیکی منتشر نماید تا امکان بررسی و ارزیابی تأثیرات پرونده‌های مختومه در ماه مورد نظر و ماه‌های قبل بصورت مجزا فراهم گردد.

۴- پیشنهاد می‌گردد کانون کارگزاران بورس و اوراق بهادار آمار یکسان و متحد الشکلی را در گزارشات خود منتشر نماید تا امکان بررسی و تحلیل سری های زمانی سایر جنبه ها وابعاد عملکردی کانون کارگزاران بورس و اوراق بهادار در کاهش پرونده های ارجاعی به هیات داوری نیز تسهیل گردد.

۵- باتوجه به اینکه در این پژوهش شناسایی و اولویت بندی راه کاری پیشنهادی در کاهش پرونده های ارجاعی به هیات داوری بر اساس نظرسنجی خبرگان بوده و نتایج حاصل از پژوهش را تحت تاثیر قرار می دهد، به محققان آتی علاقمند در حوزه پژوهش پیشنهاد می گردد جهت اولویت بندی راه کارهای پیشنهادی خبرگان از سایر روش های تصمیم گیری چندشاخصه مانند فرایند تحلیل سلسه مراتب فازی و یا تحلیل مرز دوگانه در تجمیع نظرات خبرگان استفاده و نتایج حاصل را با نتایج پژوهش حاضر مقایسه نمایند.

محدودیت‌های پژوهش

به دلیل عدم انتشار آمار بند۶ گزارشات واحد امور اعضا مربوط به اطلاعات مربوط به تذکرات اداری و آراء انضباطی صادر شده اعضاء (تذکرکتبی بدون درج درپرونده، اخطارکتبی و درج در پرونده ، تذکراداری و محرومیت از انجام معاملات) از تاریخ ۱۲/۱/ ۱۳۹۷ امکان بررسی تأثیرتذکرات اداری و آراء انضباطی صادرشده اعضاء دراین پژوهش میسر نگردید. همچنین در برخی از ماه های مورد مطالعه آمار پرونده های مختومه به تفکیک ماه مورد نظر و ماه های قبل منتشر نشده است ، فلذا در این پژوهش آمار پرونده های مختومه از کل پرونده‌های وارده ماه مورد نظر و پرونده های وارده در ماه های قبل بصورت تجمیعی در نظر گرفته شد و امکان بررسی تأثیر پرونده های وارده در ماه موردنظر و ماه های قبل بصورت مجزا در سازش یا عدم سازش پرونده های ارجاعی به کمیته سازش برای محقق میسر نگردید.

References

[1] Abdul Pelumi, G.(2023) Arbitration, International Mediation, and the Widening of the Alternative Dispute Resolution Space: Bloated Expectations or a Matter of Time, *International Journal of Law and Society*. 6(1), 23-30.

[2] Abhari, H., Taleqan Ghafari, M., & Moosavi khatir, S. T. (2022). A Comparative Study of Compromise in the Transnational Civil Procedure Law and the Iranian Law. *Journal of Comparative Law*, *6*(1), 7-21. [In Persian]

[3] Ahmadvand, K. E., & Maggi, R. (2021). A comparative study of the conciliation institution in Iranian and Egyptian laws. *Kanon Yar*, 5(17), 157-181. [In Persian]

[4] Al Serhan, B. A. F., Al Shawawreh, W. F., & Collins, P. (2023). Practice Insight: Court-connected mediation in Jordan—Considerations for choosing a mediator. *Conflict Resolution Quarterly*, 40(4) ,483-492.

[5] Almasi, N. (2016). Competence, structure and proceedings of the Conciliation Committee, Association of Stock and Securities Brokers, *Scientific Journal of Modern Research Approaches to Management and Accounting,* 1(2), 117-124. [In Persian]

[6] Ashourzadeh Chakusari ,M., Shekarchi Zadeh ,M., Masoud , G. (2020). Offences and Procedures in the Iranian and United State Capital Markets, , *Indonesian Law Journal*,8(2), 261-278. [In Persian]

[7] Atashpaz-Gargari, Lucas, C. (2007). Imperialist Competitive Algorithm: An algorithm for optimization inspired by imperialistic competition, *IEEE Congress on Evolutionary Computation*, 4661-4667. [In Persian]

[8] Chan, L.K., Wu, M.L. (2005). A systematic approach to quality function deployment with a full illustrative example. Omega 33, 119–139.

[9] Disciplinary guidelines for brokers, approved by the Board of Directors of the Securities and Exchange Organization, 2009.

[10] Ebadi, M. I.(2005). Reasons for delaying proceedings and ways to prevent them: passing laws to reduce cases in courts, *Mehr Judgment*, 40, 32-39. [In Persian]

[11] Esmaili, A., & Bagheri Asl, H. (2021). The role of the lawyer in reducing litigation and settling peacefully through arbitration. *Modern Jurisprudence and Law*, *2*(5), 39-63. [In Persian]

[12] Farahani, R.; Omidi, R. & Kamali Kho, A. (2014). Identifying and prioritizing the factors affecting the delay of proceedings and ways to solve them in order to increase the efficiency of judicial proceedings in courts using the QFD technique, *first International Comprehensive Law Congress of Allameh Tabatabai University*, Tehran. [In Persian]

[13] Farhadi, H., & Shams, A. (2022). Judiciary through the quasi-judicial authorities of the Judge of the Dispute Resolution Council. *Culmination of Law*, *7*(4), 54-83. [In Persian]

[14] Farhadi, H., & Shams, A. (2022). The effect of restorative justice in reducing the cost of litigation in legal systems. *Financial Economics*, *16*(59), 347-366. [In Persian]

[15] Gasemlo, M. (2020). Strategies for Reducing Cases in Police Social Work Units. *Crime Prevention Approach*, *3*(1), 123-144. [In Persian]

[16] Ghanbarpor, B., & GHORBANI, O. (2023). Investigating the Impact of Creating Electronic Notification and Registration in the Process of Judicial Proceeding. *Jurisprudence and Criminal Law Doctrines*, *1*(4), 45-67. [In Persian]

[17] Ghasemi hamed, A., Barari Chenari, Y., Jahanian, M. (2021). Enforced Arbitration Review of Securities Market Disputes with a Look at Arbitration Boards (Analysis of Article 36 of the Islamic Republic of Iran Securities Market Act, 2005) And a draft law on promoting the country's capital market system. *Journal of Securities Exchange*, 14(54), 120-149. [In Persian]

[18] GN, P. (2023). An Analytical Study on Effectiveness of Section 89 of Code of Civil Procedure, http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4468327.

[19] Guidelines for Handling Disputes in the Association of Stock Exchange and Securities Brokers, approved by the Board of Directors of the Stock Exchange and Securities Organization, 2007. [In Persian]

[20] Hadadzadeh, M., mazidi, A., & barghi, M. M. (2020). Favorable and unfavorable consequences on criminal proceedings. *Political Sociology of Iran*, *3*(3), 1447-1455. [In Persian]

[21] Haddadzadeh Shakiba, A., & Hassanzadeh, M. (2023). Examining the Role of the Courts in Persuading the Litigants through Non-Judicial Dispute Resolution; A Comparative Study of Common Law, the Romano-Germanic and Iranian Legal Systems. *Journal of Comparative Law*, *9*(2), 129-154. [In Persian]

[22] Kargar Chigani, M. A., & Almasi, N. A. (2016). Examining the role of economic analysis in determining the law governing contracts with an emphasis on consumer contracts. *Legal Research Quarterly,* 20(77), 11-38. [In Persian]

[23] Kashfi, S. S. & Hajti, S. (2015). The role of judges in reducing and increasing criminal cases in Iranian law (case study: Khuzestan province 2015), *the second international research conference in science and engineering*, Ahar. [In Persian]

[24] Koosha, J., Barani Beyranvand, M., & Moradkhani, M. (2008). The Organizational Factors Influencing the Circuit of Procedure in the Formation of Judicial Cases in the Sheriffs. *Police Management Studies Quarterly*, *3*(2), 217-235. [In Persian]

[25] Majidi, S.A. (2021). The role of non-governmental organizations in creating peace and compromise as a peacemaker for judicial authorities, *the 7th International Conference on Language, Literature, History and Civilization*, Tabriz. [In Persian]

[26] Mehdi, K. (2021). The impact of information technology in judicial proceedings, *Araeh Magazine*, 4(8), 109-130. [In Persian]

[27] Motamedizadeh, M., Delir, H., & Ahmadi Mousavi, M. (2022). Reasons for delaying proceedings in criminal matters; Factors and solutions. *Strategic Studies of Jurisprudence and Law*, *4*(special issue), 603-620. [In Persian]

[28] Nikbakht H, sadeghi M.(2021). Resolving professional disputes in Iran’s Securities and Exchange Market; Overcoming the Legal Compulsory to alternative methods. *qjal* , 8 (27), 235-255. [In Persian]
[29] Qobadi, Y. (2022). Examining and recognizing negotiable claims in Iran's legal system. *Journal of civil & legal sciences (ghanonyar)*, 6(21), 393-410. [In Persian]
[30] Rafiee Tabatabaei, S. H. (2020). Reviewing the Actions of the Judiciary in Order to Improve the Proceedings and Its Effect on Reducing the Length of Proceedings. *Strategic Studies of Jurisprudence and Law*, *2*(1), 30-47. [In Persian]
[31] Rafieei Tabatabaeei, S. H., & Darabi, I. (2020). Investigating the Factors Affecting the Elimination of Judicial Delay and Judicial Development with a Case Study on Kermanshah Court in 2018. *Fares Law Research*, *2*(5), 46-65. [In Persian]
[32] Salehi, M., & Garshasbi, F. (2019). Tehran Stock Exchange Index Forecasting Using Approach Adaptive Neural-Fuzzy Inference System and Imperialist Competitive Algorithm. *Business Intelligence Management Studies*, *8*(29), 5-34. [In Persian]
[33] Shamshiri Nizam, T. (2019), Investigating the role of conciliation center in the capital market with emphasis on the competence of the center in speeding up the resolution of disputes, *Journal ol legal studies*, 6(8), 51-65. [In Persian]
[34] Shayganfard, M. (2018). Reduction of cases by resolving disputes: Revival of third stage proceeding (Paradox or Reality). *Treaty Legal Research*, *2*(summer), 193-209. [In Persian]
[35] Taheri, S., & Sharif olyaei, H. (2020). Compulsory arbitration and its implications in Iranian law. *Legal Educations Govah Bi-quarterly Journal*, *6*(1), 177-212. [In Persian]
[36] Taherkhani, A. (2017). Reducing court cases and improving judicial efficiency: review of the recommendations of the Council of Europe Judicial Efficiency Commission, *Judicial Developments*, 3, 4-6. [In Persian]
[37] Vashist, A. (2023).Appointment of Arbitrator under Arbitration and Conciliation Act, 1996 in Light of Brahmani River Pellets Ltd. vs Kamachi Industries Ltd. Civil Appeal No. 5850 of 2019. *Supremo Amicus* 32: 93.